

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä.

Opettajien näkemyksiä opettamisesta ja opetussuunnitelmista, hyvinvointia taidekasvatuksella?

Gunilla Strandman-Buckbee

Kulttuurituotannon koulutusohjelma 240 op.

Jätetty arvioitavaksi 5/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Gunilla Strandman-Buckbee	Sivumäärä 67 ja 10 liitesivua
Työn nimi Taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä. Opettajien näkemyksiä opettamisesta ja opetussuunnitelmista. Hyvinvointia taidekasvatuksella?	
Ohjaava(t) opettaja(t) Arto Lindholm ja Jyrki Simovaara	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Helsingin kaupungin kulttuurikeskus, kulttuuripolitiikan osasto, Marianna Kajantie.	
Tiivistelmä <p>Tämä tutkimus kartoittaa taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän asemaa kentällä, opettajien suhtautumista oppimäärään ja opetussuunnitelmien perusteisiin sekä pohtii kyselyn ja haastattelujen kautta saadun informaation avulla tulevaisuutta.</p> <p>Tutkimuskysymykset olivat: Millä tavoin taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet ja opetustoiminta kohtaavat? Mihin suuntaan taiteen perusopetusjärjestelmä ohjaa oppilaitosten toimintaa ja miksi?</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on (1) taiteen perusopetusjärjestelmän selventäminen pääkaupunkiseudulla ja (2) kahden oppimäärän tehtävän tarkentaminen opetuskentässä. Tavoitteena on myös hyvinvoinnin näkökulman vahvistaminen toisenlaisen opettamisen ajattelutavan kautta sekä kehittämisehdotukset opetussuunnitelmien perusteille.</p> <p>Tutkimusmenetelminä käytettiin sähköistä kyselyä opettajille, sitä täydentävää teemahaastattelua, tutkijan omaa havainnointia ja kokemusta opettamisesta sekä ennakoitua, jonka avulla hahmoteltiin tulevaa.</p> <p>Taiteen perusopetus on maailmassa ainutlaatuinen taidekasvatusjärjestelmä jota tullaan ihailemaan ja tutkimaan läheltä ja kaukaa. Tällä hetkellä taiteen perusopetus oppimäärineen on kuitenkin murrosvaiheessa; nykyjärjestelmä ei enää vastaa lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin tyydyttävällä tavalla. Toimintaympäristö on muuttunut ja perheiden arki ajanut järjestelmän ohi. Tämä tutkimus antaa hyvän kuvan siitä todellisuudesta, jossa opettajat elävät ja niistä muutoksista joita kentällä toivotaan. Tulokset voidaan hyödyntää sekä Opetus- ja kulttuuriministeriössä että Opetushallituksessa, kun opetussuunnitelmien perusteita seuraavan kerran ryhdytään uudistamaan. Vaikka rahoitus ei varsinaisesti ollut tämän tutkimuksen fokuksessa, on tuloksissa siitäkin ehdotuksia, sillä myös rahoitusjärjestelmä kaipaa päivittämistä. Lisäksi tutkimuksen tulokset auttavat eri taiteenalojen oppilaitosten johtoa hahmottamaan yleisen ja laajan oppimäärän funktiota sekä ehkäpä uusimaan omaa strategista tavoitteenasetteluaan.</p>	
Asiasanat Taiteen perusopetus, taidekasvatus, hyvinvointi, musiikkikasvatus, opetussuunnitelmat, oppimäärät	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCESx

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Gunilla Strandman-Buckbee	Number of Pages 67
Title The basic education of arts, general curriculum. About teaching and curriculums of the teachers point of view. Well-being from arts education?	
Supervisor(s) Arto Lindholm ja Jyrki Simovaara	
Subscriber and/or Mentor City of Helsinki cultural office, cultural policy deivision, Marianna Kajantie.	
Abstract <p>This thesis examines the basic education of the Arts and the general position of Arts' curriculums in the field of education, and teachers' attitudes towards syllabi and curriculum criteria. Also, it examines the future through information gathered in questionnaires and interviews.</p> <p>The research questions were: How do the general curriculum of basic teaching of the Arts and the reality of teaching come together? What controls the direction of basic teaching of the Art, and why?</p> <p>This thesis's aim is to (1) clarify the system of the basic teaching of the Arts in capital area (Helsinki) and (2) to clarify the task of the two curriculums in the teaching field. In addition, the aim to strengthen the welfare point of view for a different kind of teaching as well as present some proposals for the development of curriculum.</p> <p>The research methods were: electronic questionnaires for teachers, supplemented by interviews, the researcher's own observations and teaching experience, as well as suggestions which helps to outline the future.</p> <p>Basic education in the Arts in Finland is a system unique in the world, and one witch is admired and investigated from near and far. However, at the moment, the basic teaching of Arts and Arts curriculums are in the transitional process. The current system no longer reflects the needs of children, youth and families. Society and the environment have changed, and families' daily lives have been separated from the used system. This study gives a broad picture of the reality in which teachers live, and the changes for which the field is hoping for. The results would be directly usable by the Ministry of Education and Culture, and the National Board of Education, when the curriculum criteria once again will come up for reform. Although funding has not been an object of this study, the results do give suggestions for a new structure of public funding, witch also needs updating. In addition, this study's results will help leaders, in different fields of Art education, to outline the functions of general and advanced curriculums, and perhaps to upgrade their own strategic planned objectives.</p>	
Keywords Basic education of arts, curriculums, well-being, music education, arts education	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Miksi tämä aihe ja lähestymistapa	6
1.2 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet	7
1.3 Tutkimusmenetelmät	8
2 TEORIAPOHJA, KIRJALLISUUS JA OMA TIETOPERUSTA	9
2.1 Metodologiset perusvalinnat	10
2.2 Oma tietoperusta	11
2.3 Hyvinvointi käsitteenä, kulttuuri ja terveys	14
3 TAITEEN PERUSOPETUS	16
3.1 Oppimäärät	17
3.2 Opetussuunnitelman perusteet	19
3.3 Yleisen oppimäärän syntyhistoria	20
3.4 Taiteen perusopetuksen rahoitus	21
4 MITÄ TEHTIIN JA MITEN	23
4.1 Kysely opettajille	24
4.2 Haastattelut	25
4.3 Kysely vanhemmille	26
4.4 Havainnointi	26
4.5 Ennakointi	28
5 TULOKSET	29
5.1 Määrällinen aineisto	31
5.2 Laadullinen aineisto	35
5.3 Taiteenalojen erityispiirteet	40
5.4 Vanhempien taidekasvatuksen arvottaminen	41
5.5 Muutos ja päätelmät	44
6 OMAA POHDINTAA	46
6.1 Oman oppilaitoksen opetuksen muutos	46
6.2 Hiljainen tieto	50
6.3 Heikot signaalit	51
7 YHTEENVETO	53
7.1 Hyvinvoinnin näkökulma taiteissa	53
7.2 Saavutettiiniko tavoitteet?	56
7.3 Oppimäärien tarpeellisuus	58
7.4 Kehittämisehdotukset	62
LÄHTEET	65
LIITTEET	68

1 JOHDANTO

Kulttuuri sen monissa eri muodoissa vaikuttavat kaikkiin ihmisiin läpi elämän. Vaikka emme aktiivisesti harrastaisi kulttuuria ei sen vaikutuksilta voi välttyä. Musiikki (tavaratalot, palveluyritykset, joukkoliikenne) ja kuvat (katumainonta, tv, lehdet) ovat suurimpia jokapäiväisiä kulttuurisia ilmiöitä joiden vaikutuksen alaisiksi joudumme, tahdoimmepa tai emme. Myös kaduilla kertaluonteisesti esitettävät musiikkiesitykset, taikurishowt ja performanssit kuuluvat ihmisen ennalta suunnittelemattomiin kulttuurikokemuksiin. Koulujen ja työpaikkojen kulttuurikerhot ja kulttuurisetelit lisäävät kulttuurin kulutusta vaikka silloin ollaan jo tietoisesti kulttuurin kuluttamisen ja sen vaikutuksen piirissä.

Viime vuosina yhteiskunnassa on herätty kulttuurin hyvää tekevään vaikutukseen; kunnissa ja isoissa organisaatioissa laaditaan erilaisia kulttuuristrategioita ja ekonomistit yrittävät laskea kulttuurin tuottavuutta yhteiskunnalle. Mutta miten aineeton hyöty muutetaan rahaksi? Suuryrityksille on 1900-luvun loppupuolelta saakka kuulunut yhteiskuntavastuu joka tarkoittaa yritysten vapaaehtoista toimintaa ympäröivän yhteiskunnan hyväksi. Ympäristöön liittyvien toimien lisäksi on kulttuurin tukeminen noussut monen yhtiön yhteiskuntavastuun listoille.

Taidekasvatus ja taideoppilaitosten tarjoama taiteen perusopetus on osa yhteiskunnan kulttuuritarjontaa; osallistujien hyvinvoinnin lisäämistä konkreettisen oman tekemisen ja oppimisen kautta. Opetusministeri Gustafsson toteaa lehdistötiedotteessaan että jokaisella nuorella (ja kansalaisella) on oltava mahdollisuus osallistua demokratian toimintaan omassa arjessaan; yhteiskunnallinen toiminta ei ole muusta elämästä irrallinen asia, vaan yksi tapa, jolla yhteisiä asioita voidaan käsitellä ja etsiä yhdessä ratkaisuja yhteisiin ongelmiin. (Gustafsson, 2012.) Julkisin varoin tuettu taiteen perusopetus on yksi arjen toimintamuoto yhteiskunnallisen aktiivisuuden lisääjänä ja mielekkään tekemisen luojana. Aktiivinen kansalainen on demokraattisen yhteiskunnan tukipilari.

1.1 Miksi tämä aihe ja lähestymistapa

Toimin itse taiteen perusopetuskentällä sekä palvelun tarjoana (siis oppilaitoksen hallinnossa) että opettajana, sekä lisäksi erilaisissa edunvalvonnan työryhmissä. Tällä hetkellä voimassa olevat yleisen oppimäärän opetussuunnitelmien perusteet ovat kentällä tuottaneet päänvaivaa, osin ihmetystäkin niiden olemassaolon tarkoituksesta ja erityisesti pienestä erosta vanhaan ja tuttuun laajaan oppimäärään. Yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet ovat olleet olemassa vuodesta 2005 ja edelleen on epäselvää miten toimitaan ja miksi. Koska olemme omassa oppilaitoksessani (Rytmimusiikkiopisto Tauko) pohtineet opettajien kanssa asiaa jo monen vuoden ajan, halusin laajentaa näkemyksiäni ja saada mielipiteitä myös muiden taiteenalojen opettajilta.

Tämän tutkimuksellisen kehittämistoiminnan suuntauksena ja lähestymistapana on käytäntötutkimus jossa asiantuntijat, so. opettajat, ovat tiedontuottajia tutkijan rinnalla. Käytäntötutkimus on yhteistoiminnallista jossa tutkijan rooli on olla reflektiivinen ja yhteisvastuullinen toimija. Tutkimuspäiväkirjan avulla reflektoin omia toimintatapoja ja oman oppilaitoksen käytänteitä. Alun perin ajatuksena oli toteuttaa tutkimus toimintatutkimuksen menetelmin, joissa suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi seuraisivat toisiaan useampaan kertaan, mutta jo työn alkuvaiheessa kävi selväksi, että se vaatisi toiminannan keskittämistä vain muutamaankin oppilaitokseen. Halusin kuitenkin kartoittaa koko taidekasvatuksen kenttää, ehkäpä tuo toimintatutkimus toteutuu myöhemmin.

Tutkimuksen suuntaus on kriittis-emansipatorinen; pyrin hermeneuttisiin menetelmin (valmiit mahdollisimman yksityiskohtaiset kysymykset, joihin on helppo vastata ja joiden tulkinta olisi mahdollisimman yksiselitteistä) vapauttamaan haastateltavat, ja luomaan vapaan, luottamuksellisen ilmapiirin jossa voi turvallisesti ilmaista ajatuksiinsa ja tunteitaan. Kun tutkitaan opetusta joka perustuu opetussuunnitelman perusteisiin ei voida välttyä yhteiskunnalliselta kannanotolta, sillä opetussuunnitelman perusteet ovat taiteen perusopetuksessa velvoittavina noudatettavia.

Kulttuurituottajan näkökulmasta aihe on mielenkiintoinen, sillä taiteen perusopetuksen hallinto kaipaa, paitsi taiteenalan substanssiosaamista, myös laajemmin taide- ja

taloushallinnon tuntemusta. Näenkin, että eri taiteenalojen oppilaitoksista ja edunvalvontaorganisaatioista löytyy tulevaisuudessa yhä enemmän työpaikkoja kulttuurituottajille. Opettajien paperityöt erilaisten dokumentaatioiden ja itsearviointityökalujen muodossa ovat koko ajan lisääntyneet. Jotta opettajat voisivat käyttää enemmän aikaa itse opettamiseen ja sen suunnitteluun, tarvitaan tulevaisuudessa yhä enemmän henkilökuntaa hallinnon puolelle.

1.2 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Tutkimuskysymykset ovat: Opetetaanko taiteen perusopetuksen yleistä oppimäärää opetussuunnitelmien perusteiden mukaisesti? Mihin suuntaan taiteen perusopetusjärjestelmä ohjaa toimintaa ja miksi? Tavoitteena on taiteen perusopetusjärjestelmän selventäminen pääkaupunkiseudulla ja kahden oppimäärän tehtävän tarkentaminen siinä.

Toimintaympäristön (talous, tekniikka, työolot ja yhteiskunnalliset järjestelmät) muuttuminen tuo oman haasteensa taiteen perusopetukselle; aiemmin kisälli hakeutui mestarin luo mutta nykyään oppimäärästä riippumatta opetuksen ylläpitäjä tuottaa palveluja ympäristön asukkaille. Opetussuunnitelman perusteet ovat opetuksen suunnittelun perusta ja vaikuttavat siten loppukäyttäjään eli oppilaaseen vaikka hän ei niistä olisikaan tietoinen.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän merkityksestä taiteen harrastamisen järjestelmässä. Taiteen perusopetusjärjestelmä on maailmassa ainutlaatuinen; samanlaista ei ole missään muualla. Järjestelmä yrittää (mm. tällä uudella oppimäärällä) mukautua ympäröivän yhteiskunnan muutoksiin mutta toimijat (opettajat, rehtorit, kaupungin ja valtion viranhaltijat sekä luottamusmiehet) tekevät mielellään niin kuin on aina ennenkin tehty. Vaatii aktiivista ajattelua ja pohdintaa omaksua uudenlainen ajattelutapa oman työn tekemiseen ja tämän työn yhtenä tavoitteena onkin toisenlaisen ajattelutavan löytäminen, vahvistaminen ja todentaminen. Tavoitteena on kerätä tietoa eri taiteenalojen opettajilta ja hakea yhteneväisyyksiä mm. hyvinvoinnin näkökulmasta. Tavoitteena on myös vahvistaa opettajien varmuutta opetustyössään (tutkimuksen luonteeseen kuuluu

olennaisena osana toimijoiden voimauttaminen) sekä laatia tulosten perusteella kehittämisehdotuksia opetussuunnitelmien perusteille.

1.3 Tutkimusmenetelmät

Näen että kehittämistarvetta on nimenomaan opettajien tietoisuuden lisäämisessä jotta he osaisivat erottaa oppilaiden erilaiset elämäntilanteet ja kiinnostuksen tason sekä kahden oppimäärän eron. Tutkimusmenetelmänä käytän haastatteluja ja sähköpostikyselyä saadakseni selville kentän mielipiteen. Käytän myös havainnointia ja ennakkointia työkaluina tiedon keräämisessä.

Aloitin kvantitatiivisella tutkimuksella eli sähköisellä kyselylomakkeella. Tavoitteena on saada selville kentän tämänhetkinen näkemys yleisen oppimäärän olemuksesta, siitä kenelle se on tarkoitettu ja mitä mieltä opettajat ovat sen opettamisesta. Kyselyn lähetän niille opettajille jotka opettavat molempia oppimääriä ja joilla siis on mahdollista vertailla oppilasainesta sekä omaa tapaansa opettaa eri oppimääriä.

Kyselyn jälkeen jatkan tutkimusta kvalitatiivisella menetelmällä eli haastattelulla. Teemahaastattelulla syvennän ja tarkennan kyselyn tuottamaa kuvaa yleisen oppimäärän olemuksesta ja sen haasteista. Henkilökohtaiset haastattelut toteutan mahdollisuuksien mukaan kunkin haastateltavan oman oppilaitoksen tiloissa.

Haastatteluun varaan aikaa vähintään tunnin ja se etenee teemahaastattelun mukaisesti valmiiden kysymysten mukaan tietyssä järjestyksessä.

Haastattelurunko eli kysymykset perustuvat ops-perusteiden määrittelemiin ilmiöihin (tasolta toiselle etenevä, emotionaalinen, esteettinen ja eettinen kasvu, elinikäinen taiteiden harrastaminen, kansallisen kulttuurin eteenpäin välittäminen, oppilaiden ajattelemisen taito ja luovuus, eri kulttuurien ymmärtäminen, minän kasvu ja kehittyminen, taiteen tekemisen ja kokemisen ilo, yhteistyö) ja tarkentuvat sähköisen kyselyn jälkeen, osoittain kysymykset ovat samoja mutta siis tarkentavia. Esim. mikä yleisen oppimäärän opettamisessa on vaikeaa ja miksi? Tarvitaanko kahta oppimäärää? Pitäisikö jotakin muuttaa jotta opettaminen olisi mielekästä sekä opettajalle että oppilaalle?

Kvalitatiivisen aineiston analyysitapana käytän teorialähtöistä analyysia; teoriana on

opetussuunnitelman perusteet ja niiden määrittelemät ilmiöt. Luokittelen aineiston ilmiöiden ominaisuuksien mukaan ryhmiin ja edelleen luokkiin positiiviset ja negatiiviset vastaukset. Sisällönanalyysi ja johtopäätökset tapahtuvat tämän luokittelun perusteella.

Toivon että joidenkin haastateltavien kanssa syntyy myös dialogia kysymysten ulkopuolelta; näiden merkitys ja synty riippuu kuitenkin hyvin paljon olosuhteista; ajasta ja paikasta sekä siitä miten haastateltava kokee minut haastattelijana. Syntyykö toiseuden tunne jolla haastateltava voi vahvistaa omaa identiteettiään minuun vai me-tunne jolloin olemme molemmat tilanteessa aktiivisia osallistujia. Dialogin analysointi on myös intuitiivista omaan kokemukseen perustuvaa ja siis tulkinnallista, mutta sinällään arvokasta hiljaisen tiedon sanoiksi pukemista.

2 TEORIAPOHJA, KIRJALLISUUS JA OMA TIETOPERUSTA

Työn teoriapohjaa varten olen lukenut hyvinvointia, kulttuuria ja terveyttä sekä taiteen perusopetusta käsittelevää kirjallisuutta. Myös opetus- ja kulttuuriministeriön erilaiset selonteot ja julkaisut kulttuurin tulevaisuudesta luovat pohjaa erityisesti tämän työn tulevaisuus osiolle. Monet kirjoittajat painottavat kulttuurin positiivisia vaikutuksia lapsen ja nuoren kasvuun samalla kun todetaan yhteiskunnallisten muutosten vaikuttavan myös arvoihin ja asenteisiin.

Oma historiani taiteen perusopetusta antavassa oppilaitoksessa sekä Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Taiteen perusopetusliiton työryhmissä antaa hyvän pohjan ja perspektiivin aiheeseen; olen vuodesta 2005 saakka ollut mukana erilaisissa työryhmissä joissa taiteen perusopetuksen molempia oppimääriä on yritetty määrittää kaikkia tyydyttävällä tavalla. Audienssit Espoon kaupungin kulttuuritoimeen, kulttuurilautakuntaan ja valtuuston neuvottelutoimikuntaan sekä Opetushallitukseen, Opetus- ja kulttuuriministeriöön ja eduskunnan sivistysvaliokuntaan ovat antaneet hyvän käsi-

tyksen virkakoneistosta ja sen toiminnasta. Monesti lobattava asia otetaan hyvin vastaan, mutta järjestelmät ovat kovin jähmeitä ja muutosten aikaansaaminen aikaavievää ja joskun hyvinkin turhauttavaa.

Viime aikojen suuria, meitä kaikkia koskevia, muutoksia ovat globaalit markkinat, kasvavat työelämän paineet (jonka seurauksena vanhemmilla on liian vähän aikaa ja jaksamista lapsilleen), suorituskeskeisyyden lisääntyminen ja sähköisen viestinnän koko ajan kasvava kapasiteetti. Lapset kuitenkin tarvitsevat aikuisilta ympärillään aikaa, tilaa, huolehtimista ja vastuunkantoa, sopivia olosuhteita saada kannustusta ja vahvistusta itseudelleen jota ovat rakentamassa. (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 307.) Nuoret rakentavat identiteettiään mm. osallistumalla erilaisten järjestöjen ja seurojen toimintaan; se minkä taiteen- tai urheilulajin kukin valitsee määräytyy monista tekijöistä joista kaverit ovat yksi vahvimista vaikuttajista.

Omaan tietoperustaani täytyy vielä lisätä neljän lapsen kasvattaminen; kun kaikki ovat syntyneet samalla vuosikymmenellä ja olleet mukana taiteen perusopetuksessa neljällä eri taiteenalalla syntyä kattava kokemus paitsi henkilökohtaisena kuljettajana toimimisesta myös taidekasvatuksesta ja sen toimivuudesta perheen kannalta. Perheen ja työn sijoittuminen eri paikkakunnille on myös antanut kokemuksen kahden eri kokoisen kunnan; pienen maaseutukunnan (Siuntio, n. 6000 asukasta) ja Suomen toiseksi suurimman kaupungin (Espoo, n. 250 000 asukasta) toiminnasta taidekasvatuksen ja kulttuurin tuottamisen saralla.

2.1 Metodologiset perusvalinnat

Tällaisella tutkimuksella voi olla monta näkökulmaa ja lähestymistapaa, esimerkiksi oppilaitoksen ylläpitäjän, opettajan, oppilaan tai rahoittajan (valtion, kunnan tai vanhemman) näkökulma. Talousnäkökulman suljin pois heti aluksi; sen tutkiminen ja pohtiminen olisi kokonaan oman tutkimuksen laajuinen aihe. Myöskään oppilaitoksen ylläpitäjän näkökulma ei tässä tutkimuksessa ole oleellinen, vaikka sitä sivuankin oman roolini kautta. Sen sijaan tutkimuksessa lähestytään yleisen oppimäärän problematiikkaa oppilaan ja opettajan näkökulmasta, erityisesti opettajan näkökulma on

keskiössä. Myös vanhempien arvottamista sivuan eri oppimäärien osalta, sekä toisaalta taiteen perusopetuksen ulkopuolella olevan taideopetuksen osalta.

Todellisuuskäsitys; se miten kukin hahmottaa todellisuuden jossa elämme, vaikuttaa ihmisen toimintaan oleellisesti. Se vaikuttaa ajatteluun, toimintaan ja yhteiskuntakäsitykseen. Tarkastellaanko todellisuutta realistisesti vai tulkinnallisesti ja mikä on kunkin yksilön ymmärtämä todellisuus? Todellisuuden luonne tässä tutkimuksessa on monimuotoinen ja subjektiivinen kokemus. Tarja Kallio-Tamminen sanoo kirjassaan *Kvanttilainen todellisuus*, pohtiessaan todellisuuskäsityksen muuttumista, osuvasti: “...yhtenäisen todellisuuskuvauksen tavoitetta ei kuitenkaan pitäisi hylätä, koska ainoastaan luomalla kattavia kuvauksia, malleja ja selityksiä voimme vähitellen tulla tietoisiksi niiden rajoista.” (Kallio-Tamminen 2006, 232.) Tämä koskee myös taiteen perusopetusta järjestelmänä; kuluneen kuuden vuoden aikana on kahta oppimäärää kuvattu, mallinnettu ja selitetty, nyt olemme tietoisia niiden rajoista. Seuraava vaihe on järjestelmän muokkaaminen niin, että se vastaa todellisuuskuvauksia. Tässä tutkimuksessa käsittelen haastateltavien vastauksia sananmukaisesti, ne ovat heidän omaan todellisuuteensa perustuvia eivätkä siis suoraan ontologisesti yhteismitallisia. Ne kuitenkin muodostavat sen todellisuuskuvauksen johon yleisen oppimäärän opetus tällä hetkellä sijoittuu.

2.2 Oma tietoperusta

Olen työskennellyt samassa yksityisessä musiikkioppilaitoksessa Espoossa vuodesta 1987, ensin musiikkileikkikoulunohjaajana, sitten soitonopettajana ja vuodesta 1990 toimitusjohtajana ja koulun omistajana. Omistajuus toi mukanaan hallinnollisen työn jota siihen saakka olin tehnyt vain omien oppilaiden osalta. Nyt vastasin (kahden muun omistajan kanssa) myös talous-, opettaja- ja oppilashallinnosta.

Vuonna 1991 oppilaitoksemme muutti uuteen, juuri rakennettuun toimistokiinteistöön, sillä kerrostalon alakerrassa musisointi aiheutti talon asukkaille häiriötä. Piirsimme itse seinien paikat ja saimme juuri sellaisen koulun kuin toivoimme. Sitten Suomi ajautui lamaan ja vuonna 1999 saimme sitkeän lobbauksen jälkeen Espoon kaupun-

gilta taiteen perusopetusluvan. Arvonlisäveroton koulutustoiminta pelasti oppilaitoksen taloustilanteen sillä markan devalvointi vuonna 1991 oli moninkertaistanut lainan joka otettiin toiminnan ostamista varten. Tuolloin kaupungin myöntämässä taiteen perusopetusluvassa ei eritelty erikseen oppimääriä vaan tekstissä ainoastaan todettiin että ”toiminta täyttää pääosin taiteen perusopetukselle asetetut vaatimukset”.

25.4.2004 osallistuimme koulumme johtoryhmän kanssa Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Kansalais- ja työväenopistojen liiton järjestämään keskustelutilaisuuteen Sellosalissa Espoossa, tilaisuuden nimi oli kuvaavasti ”Yleistä keskustelua perusteellisesta taideopetuksesta”. Tilaisuudessa kuulimme uudesta taiteen perusopetuksen oppimäärästä, yleisestä oppimäärästä. Tuossa tilaisuudessa koottiin halukkaista työryhmä johon ilmoittauduin mukaan. Tämän Musiikinopetus Suomessa – yhteistyöryhmän tehtävänä oli selventää kahden oppimäärän profiileja, eroja ja yhteneväisyyksiä sekä uuden oppimäärän tehtävää kentällä. Tämä oli myös itselleni alkusysäys työlle taiteen perusopetuksen kehittämisen parissa, ensin vain musiikin osalta ja vuodesta 2009, kun Taiteen perusopetusliitto perustettiin, myös kaikkien taiteenalojen kannalta.

Hiljalleen kävi selväksi että pelkästään oppilasmaksuilla taiteen perusopetusta ei voi ylläpitää ilman että oppilasmaksuista tulee kohtuuttomia. Viimeinen vahvistus tälle todellisuudelle oli Yksityisen opetusalan työehtosopimuksen toteaminen yleissitovaksi vuonna 2008, tämä tarkoitti että ko. työehtosopimus sitoo kaikkia toimijoita riippumatta siitä onko kyseessä taiteen perusopetus vai muu taideopetus. Yksikään oppilaitos ei voi työehtosopimusta noudattaa ilman julkista tukea ja tuolloin mekin oman oppilaitokseni johdon kanssa päätimme hakea toiminta-avustusta Espoon kaupungilta. Juuri tuona vuonna oli Espoon kulttuurilautakunta tehnyt periaatepäätöksen ettei yhteistyösopimuskumppaneiden määrää enää kasvateta. Vaihtoehdoksi jäi siis taas lobbaus; lähes kaikki kulttuurilautakunnan jäsenet kävivät oppilaitoksessamme vierailulla ja saivat kuulla kattavan esityksen toiminnasta ja taloudesta. Tämän seurauksena Espoon kulttuurilautakunta päätti yksimielisesti kokouksessaan 24.8.2010 ottaa Rytmimusiikkiopisto Tauko mukaan yhteistyösopimuskumppaniksi ja osoittaa myös toiminta-avustus tulevalle toimintakaudelle.

Suomen musiikkioppilaitosten liiton alaisuuteen perustettu Musiikinopetus Suomes-
sa-yhteistyöryhmä (MOS) on pohtinut yleisen oppimäärän problematiikkaa vuodesta
2004 lähtien. Vuosina 2008 - 2010 olin ko. yhteistyöryhmän puheenjohtaja ja toimin
ryhmän jäsenenä edelleen. Ryhmä koostuu eri tahojen musiikinopetuksen edustajis-
ta; mukana ovat Suomen musiikkioppilaitosten liiton lisäksi Kansalaisopistojen liitto,
Koulujen musiikinopetus, seurakuntien musiikkitoiminta sekä itsenäiset, ilman valti-
onavustusta toimivat musiikkikoulut. Toiminnan tarkoituksena on määritelty yleisen
oppimäärän aseman selventäminen ja se on antanut itselleni hyvän näköalapaikan
musiikin taiteen perusopetuksen kehitykseen. Koska ryhmässä on sekä laajan että
yleisen oppimäärän edustus on keskustelu välillä hyvinkin myrskyisää ja erityisesti
rahoitus koetaan yleisen oppimäärän edustajien osalta epäoikeudenmukaisena. Vali-
tettavasti ryhmän vierailut Opetus- ja kulttuuriministeriöön eivät vielä ole tuottaneet
tulosta yleisen oppimäärän rahoituksen suhteen.

MOS-työryhmän edustajana olen myös ollut mukana Taiteen perusopetusliiton yh-
teiskunnallisen vaikuttamisen työryhmässä. TPO-liitto on liittojen liitto eli jäsenenä
ovat kaikki kuusi taiteen perusopetuksen lajiliittoa: Esittävien taiteiden oppilaitosten
liitto ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekou-
lujen liitto ry, Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry, Suomen sanataideopetuksen
seura ry ja Suomen tanssioppilaitosten liitto STOPP ry. Tämän työryhmän kanssa
olen osallistunut eduskunnassa järjestettäviin sivistysvaliokunnan ”emännöimiin” info-
tilaisuuksiin useana vuonna ja tapaamiset kansanedustajien ja avustajien kanssa
ovat olleet antoisia.

Kun aloitin luottamustehtävät vuosikymmenen puolivälissä olin uusi kasvo kentällä ja
edustin lisäksi outoa ja pelättyä uutta oppimäärää, yleistä oppimäärää. Vastustus ja
epävarmuus seminaareissa ja liittopäivillä oli käsinkosketeltavaa, uuden oppimäärän
lisäksi edustin myös rytmimusiikkia ja ryhmäopetusta joukossa, jossa klassinen mu-
siikki ja yksilöopetus oli perinteinen toimintatapa. Kaiken lisäksi äidinkieleni on ruotsi.
Totesinkin jossakin seminaarissa että tunnen itseni klovnikalaksi lohien joukossa,
uimme samassa vedessä mutta olemme kovin erilaisia. Hiljalleen, kun sitkeästi osal-
listuin erilaisiin tapahtumiin loin kontakteja ja tulin hyväksytyksi osana yhteisöä. Tällä
hetkellä koko musiikinopetuskentällä ollaan kiinnostuneita sekä yleisestä oppimää-

rästä että ryhmäopetuksesta. Alun pelosta ollaan siirrytty varovaiseen kiinnostukseen ja hyväksyntään. Suuri kysymys kentällä on edelleen rahoitus.

2.3 Hyvinvointi käsitteenä, kulttuuri ja terveys

Hyvinvointi on käsitteenä hankala, ehkäpä mahdoton, tyhjentävästi kuvata. Jokainen meistä haluaa voida hyvin ja olla onnellinen mutta mitä se meiltä itseltämme ja yhteiskunnalta edellyttää? Yksilöillä on erilaisia tarpeita ja arvoja jotka määrittelevät sanaa hyvä. Elämän perusedellytysten (ravinto, suoja, vaatetus, perusturvallisuus) ollessa kunnossa värittävät nämä kulloisetkin arvot itse kunkin hyvinvoinnin määrittelyä. Allardt puhuu yleisistä hyvinvoinnin ulottuvuuksista ja listaa ne näin: onnellisuus ja onni, elintaso, yhteisyysuhteet (joista nykyään puhumme useimmiten nimellä yhteisöllisyys) sekä yksilön itsensä toteuttaminen. (Allardt 1976.) Näistä vain pieni osa, aineelliseen hyvinvointiin liittyvät, ovat määrällisesti mitattavia. Muut osa-alueet värittyvät subjektiivisesta kokemuksesta ja niihin liittyy kulloisenkin yhteiskunnallisen tilanteen määrittelemät arvot ja tarpeet. Allardt sanookin että hyvinvointi määräytyy historiallisesti ja se täytyy määritellä uudelleen kun historialliset olosuhteet muuttuvat. (Allardt 1976, 17.)

Itsensä toteuttaminen hyvinvointia ja onnellisuutta lisäävänä tekijänä on tuotu esille monesti (mm. Allardt 1976, 48; Frey & Stutzer 2002; Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008, 127) ja harrastaminen on nimenomaan vapaa-ajan toimintaa ja itsensä toteuttamista, jonka jokainen valitsee itse. Jo pelkästään se tosiasia että tällainen tekeminen on omavalintaista lisää hyvää oloa ja vahvistaa oman elämän rakentamista. Se myös ehkäisee sosiaalista eristäytymistä; tekeminen on itsensä toteuttamisen edellytys ja siten tärkeä hyvinvointiarvo (Allardt 1976, 48).

Klassisen sivistyksen hiipuminen on myös viime aikoina ollut puheenaiheen ja suuret ikäluokat kauhistelevat kuinka nuoriso vain pelaa tietokoneilla ja makaa sohvalla kaukosäädin kädessä. Kulttuuri on muuttunut kertakäyttöhyödykkeeksi ja sähköinen tiedonkulku on tehnyt elämästä nopeaa ja pinnallista. (Salusjärvi 2012). Emme kos-

kaan pysty täysin asettumaan seuraavan sukupolven asemaan, sillä yhteiskuntarakenteet ja elämisen todellisuus muuttuvat niin nopeasti. Vaikka näennäisesti elämme keveyden ja pinnallisuuden aikaa, ei se tarkoita että nuoriso olisi tyhempää kuin ennen, päinvastoin; nykynuoriso tietää ja osaa enemmän, se on kasvatettu globaaliin ajatteluun ja rikkoo rajoja eri aloilla koko ajan. Salusjärvi kiteyttää kolumnissaan hienosti: “On siis totta, että elämme keveyden kulttuurissa, mutta me myös tiedämme sen itse. Meidän kiinnostuksemme klassisen sivistyksen ylläpidon sijaan suuntautuu siihen todellisuuteen suhtautumiseen, jonka keskellä elämme. Se on sekä eskapismia että totuudenkaipuuta – ja samalla meillä on siihen paremmat kyvyt kuin yhdelläkään aiemmalla polvella.” (Salusjärvi 2012.) Todellisuutta voi paeta virtuaalimaailmaan ja sosiaaliseen mediaan joita ei edes ollut olemassa vielä 10 vuotta sitten. Tai näennäisesti nauttimalla tyhjänpäiväisistä televisiosarjoista, tosi-tv ohjelmista ja tusinapopista. Mutta kuten Salusjärvi sanoo tekstissään; samalla kun elektroniikka synnyttää mielihyvää se saa käyttäjät näkemään lävitseen. Koska sisällöllä ja välineellä on tuo olemassaoleva, nuortenkin näkemä, ristiriita, on tärkeää tarjota lapsille ja nuorille vaihtoehtoja ja välineitä itsensä hyväksymiseen ja hyvän elämän rakentamiseen.

Itse tekeminen on avainasemassa taiteen perusopetuksessa mutta tekemisen vaatimuksia kritisoidaan. Samalla kun kasvatamme lapsia ja nuoria tulevaisuuden uhkakuvien maailmaan, jossa ilmaston lämpeneminen, luonnonvarojen loppuminen ja väestön hallitsematon kasvu tuhoaa maapallon, on vaikea perustella miksi jotakin taiteenalaa pitäisi harrastaa yhtään enempää kuin yksilön hyvinvointi tai halu edellyttää. Sami Myllyniemi listaa hyvinvoinnin indikaattoreita Nuorten elinolot-vuosikirjassa seuraavasti: koulutus; kouluviihtyvyys ja koulukiusaaminen, työ ja työttömyys; työasenteet ja syrjäytyminen, tulot, liikunta; fyysinen kunto ja ylipaino, alkoholinkäyttö ja tupakointi, rikollisuus, ystävien määrä sekä subjektiivinen ja objektiivinen hyvinvointi. (Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008, 19 – 73.) Näistä indikaattoreista nuoret itse listasivat tärkeimmiksi ystävät ja koulutuksen, vasta sitten työn ja tulot.

3 TAITEEN PERUSOPETUS

Taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta, joka samalla antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen opetukseen (Laki taiteen perusopetuksesta 633/98).

Taiteen perusopetusta annetaan eri taiteenalojen oppilaitoksissa kuten musiikkiopistoissa, kuvataide- ja käsityökouluissa, tanssi-, teatteri- ja sirkuskouluissa sekä arkkitehtuuri- ja sanataidekouluissa. Lisäksi kansalais- ja työväenopistoilla voi olla taiteen perusopetusta opetusohjelmassaan. Taiteen perusopetus on siis oppivelvollisuuskoulun (peruskoulun) ulkopuolista opetustoimintaa josta säädetään omalla lailla ja asetuksella.

Taiteen perusopetus on luvanvaraista opetustoimintaa ja luvan myöntää kunta tai Opetus- ja kulttuuriministeriö. OKM ottaa myös hakemuksesta oppilaitoksen tuntiperusteisen valtionavun piiriin joka turvaa pitkälti oppilaitoksen talouden. Perinteisesti lakisääteisen valtionavun piirissä olevien oppilaitosten talous perustuu kolmeen, erisuuruisen osuuden kustantavaan, tahoon: valtionapu, kunnan tuki ja oppilaiden maksamat lukukausimaksut. Tätä kirjoittaessa opetustuntikohtaisen valtionavun piirissä on 89 musiikkioppilaitosta ja 41 muun taiteenalan oppilaitosta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011).

Näiden lisäksi Suomessa toimii yli 200 oppilaitosta jotka rahoittavat toimintansa, oppilasmaksujen lisäksi, joko kunnan toiminta-avustuksella tai kokonaan ilman julkista tukea. (Marika Koramo 2008, 36). On selvää että toiminnan ylläpitämis- ja kehittämismahdollisuudet ovat kovin erilaiset riippuen rahoitusrakenteesta; silti kaikki nämä oppilaitokset antavat samaan lakiin ja asetukseen sekä opetussuunnitelman perusteisiin perustuvaa opetusta. Rahoitukseen palaan omassa luvussaan 2.6.

Suomessa järjestäytyneellä musiikinopetuksella on pitkä historia ja sitä seuraten ovat muut taiteenalat tulleet mukaan organisoituneen taideopetuksen eli taiteen perusopetuksen piiriin. Jo vuonna 1968 säädettiin laki valtionosuutta saavista musiikkioppilaitoksista 147/68 joka muutettiin vuonna 1987 laiksi valtionosuutta saavista musiikkioppilaitoksista 402/87. Vuonna 1995 tämän korvasi Musiikkioppilaitoslaki 516/95.

Muille taiteenaloille säädettiin vuonna 1992 laki taiteen perusopetuksesta 424/92 ja vuonna 1998 nämä kaksi lakia, Musiikkioppilaitoslaki ja laki taiteen perusopetuksesta, yhdistettiin ja syntyi yksi, kaikki taiteenalat kattava ja edelleen voimassa oleva, laki taiteen perusopetuksesta 633/98. Asetuksella 813/98 säädettiin lisäksi kaksi oppimäärää, yleinen ja laaja oppimäärä. Siihen saakka oli ollut olemassa vain taiteen perusopetuksen oppimäärä ja musiikkioppilaitosten oppimäärä.

3.1 Oppimäärät

Taiteen perusopetus käsittää nykyisin kaksi oppimäärää; yleinen ja laaja oppimäärä. Oppimäärien sisällöistä ja keskeisistä tavoitteista säädetään opetussuunnitelmien perusteissa jotka, kullekin taiteenalalle omansa, antaa Opetushallitus. (Laki taiteen perusopetuksesta 633/98.) Opetussuunnitelman perusteet ovat velvoittavina noudatettavia eli jokaisen oppilaitoksen oman opetussuunnitelman tulee perustua opetussuunnitelman perusteisiin. Opetushallitus siis päättää taiteenaloittain opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä sekä siitä mitä tietoja oppilaitoksen omien opetussuunnitelmien tulee sisältää. Opetussuunnitelmien perusteet ohjaavat vahvasti oppilaitoksen toimintaa, sillä oppilaitoksen oma opetussuunnitelma on sen tärkein asiakirja jota kaikkien opettajien tulee noudattaa.

Laajan oppimäärän laskennallinen laajuus on 1300 tuntia, joka jakautuu perusopintoihin (musiikissa perustaso) ja syventäviin opintoihin (musiikissa opistotaso). Yleisen oppimäärän laskennallinen laajuus on 500 tuntia ja muodostuu kymmenestä opintokokonaisuudesta jotka jakautuvat perusopintoihin ja työpajaopintoihin. Tosin taiteenaloilla on eri käytäntöjä, esim. musiikissa opinnot muodostuvat joko useasta eri opintokokonaisuudesta tai yhden opintokokonaisuuden syventävistä opinnoista.

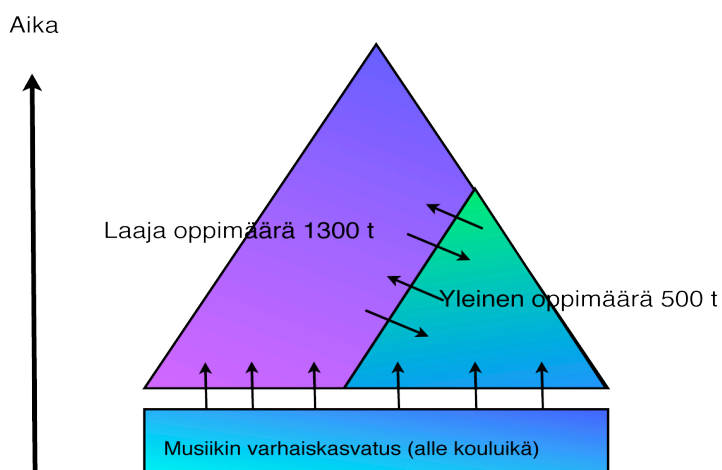
Laajan oppimäärän tuntimäärä määrittää oppilaan n. 10 vuoden ajan opiskelevan ko. taiteenalaa vähintään kolme oppituntia viikossa. Lisäksi laajaan oppimäärään kuuluvat taiteenalakohtaiset suoritukset, musiikissa tasosuorituksia, muissa taiteissa päätösuoritus. Laaja oppimäärä on erittäin hyvä ja puolustettava järjestelmän osa joka sopii niille oppilaille, jotka ehkä jo tavoittelevat taiteenalasta jopa ammattia ja jotka

haluavat syventävää taiteenalan opiskelua. Näillä nuorilla ei usein ole toista harrastusta vaan he panostavat juuri siihen yhteen valitsemaansa taiteenlajiin.

Yleisen oppimäärän tuntimäärä on pienempi, jolloin kerran viikossa, omaksi iloksi opiskeleminen mahdollistuu ilman pakollisia suorituksia. Suuri osa lapsista ja nuorista tavoittelee iloa ja hyvää oloa valitsemastaan harrastuksesta, jolloin yleinen oppimäärä pienemmän tuntimäärän ja suuremman valinnanmahdollisuuden kautta on sopivampi heille. Näillä nuorilla saattaa olla useampi harrastus ja ko. taiteenharrastus voi olla tärkeysjärjestyksessä vasta toinen tai kolmas heidän elämässään.

Näin ollen voisi määritellä että yleisen oppimäärän opinnot ovat oppilaan hyvinvointia ja oman elämän rakentamista tukevia opintoja. Laajan oppimäärän opinnot ovat syventävää taiteiden opiskelua ja mahdollistavat taiteenalan jatko-opinnot asianomaisen taiteen ammatillisissa ja korkea-asteen oppilaitoksissa.

Opinnot tulee järjestää siten että oppilaan siirtyminen yleisestä oppimäärästä laajaan ja laajasta oppimäärästä yleiseen on mahdollista (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus 2005. 3). Kuva 1 esittää taiteen perusopetuksen kokonaisuutta niin kuin itse olen sen hahmottanut vuonna 2007. Laajan oppimäärän tasoja tai yleisen oppimäärän opintokokonaisuuksia ei ole kaavioon merkitty.

*Taiteen perusopetuksen purjehduskaavio
(Strandman-Buckbee)*

Kuva 1. Taiteen perusopetuksen purjehduskaavio.

3.2 Opetussuunnitelman perusteet

Opetussuunnitelman perusteet ovat määräys, jonka pohjalta koulutuksen järjestäjä päättää opetussuunnitelmasta (Opetushallitus 2011).

Vuonna 2002 laajan oppimäärän ops-perusteet annettiin musiikille, tanssille, teatteri ja visuaalisille taiteille (kuvataide, käsityötaide ja arkkitehtuuri). Sirkus sai omansa 2005. Sanataiteella ei ole edelleenkään laajan oppimäärän ops-perusteita.

Vuonna 2005 yleisen oppimäärän ops-perusteet sai musiikki, tanssi, visuaaliset taiteet, esittävät taiteet (teatteri, sirkus) ja sanataide eli kaikille taiteenaloille on annettu yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet.

Yleisen oppimäärän tehtävä ja tavoitteet on määritelty kaikille taiteenaloille yhteisesti: Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän tehtävänä on luoda perustaa emotionaalille, esteettiselle ja eettiselle kasvulle sekä antaa edellytyksiä elinikäiseen taiteiden harrastamiseen. Opetuksen tehtävänä on myös kehittää ja säilyttää kansallista kulttuuria sekä tukea oppilaan kykyä arvostaa eri kulttuureita ja toimia monikulttuurisessa yhteiskunnassa. (Opetussuunnitelman perusteet 2005 1.)

Lisäksi tehtäväksi mainitaan myös oppilaiden ajattelemisen taitojen ja luovuuden kehittäminen elämän eri alueilla sekä sellaisten tietojen ja taitojen kehittäminen jotka antavat oppilaalle valmiuksia hakeutua myöhempiin opintoihin. Ei siis välttämättä ammattialan opintoihin, kuten laajan oppimäärän puolella, vaan minkä alan opintoihin tahansa.

Tavoitteissa keskeistä on oppilaan luovan ajattelun ja toiminnan tukeminen. Taidekasvatuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan aisti- ja tunneherkkyyttä ja tukea opiskelu- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Tavoitteena on myös kehittää eri kulttuurien ymmärtämistä ja tulkitsemistä. Taiteen perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaan minän kasvua ja kehittymistä sekä hänen kykyään jäsentää ympäröivää todellisuutta. Tavoitteena on myös ohjata oppilasta keskittyneeseen, määrätietoiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä rakentavaan toimintaan yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetuksessa korostuu taiteidenvälisyys. (Opetussuunnitelman perusteet 2005 1.)

Nämä yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet avasivat uuden aikakauden taiteen perusopetuksen historiassa. Ulla-Britta Broman-Kananen on väitöskirjassaan "På klassrummets tröskel" (2005) tutkinut musiikinopetuksen historiaa ja listannut kaksi opetuksen murrosvaihetta. Ensimmäinen ajoittuu 60-luvun puoliväliin, jolloin ensimmäinen laki mahdollisti julkisen tuen kautta määrällisesti useamman oppilaitoksen toiminnan ja opetuksen järjestämisen laadullisesti paremmin kuin ennen. Toinen murrosvaihe ajoittuu 80-luvun puoliväliin jolloin perusopetus ja ammattiopetus eriytyivät toisistaan. (Broman-Kananen 2005, 60-61). Näkisin, että kolmas murrosvaihe ajoittuu vuoteen 2005, jolloin yleisen oppimäärän opetussuunnitelmien perusteet eriyttivät harrastuspainotteisen, omaksi iloksi opiskelun ja ammattialan jatkoopinnot mahdollistavan opetuksen toisistaan. Palaan näihin murrosvaiheisiin luvussa 6.1.

3.3 Yleisen oppimäärän syntyhistoria

Ylitarkastaja emerita Inari Grönholm oli opetusneuvoksena Opetushallituksessa 1992 jolloin silloinen Opetusministeriö valmisteli uuden taiteen perusopetuslain ja antoi Oph:n tehtäväksi laatia ops-perusteet kaikille taiteenaloille. Tuolloin kentältä kysyttiin sopivaa tuntimäärää ja päädyttiin perusopinnoissa n. 60 tuntiin vuodessa ja samoin syventävissä opinnoissa. Taiteen perusopetus syntyi siis muiden taiteenalojen kuin musiikin tarpeista mutta myös musiikille haluttiin lisää harrastajia, sillä musiikkiopistoihin eivät mahtuneet sisään kaikki halukkaat. Pienemmillä kunnilla oli myös vaikeuksia toteuttaa laajaa ja kallista musiikin opetusta. Lisäksi kuvataiteissa liitto oli jo 80-luvulla laatinut opetussuunnitelman joka sisälsi erilaajuisia opetuskokonaisuuksia. (Grönholm 2011). Tältä pohjalta ensimmäiset taiteen perusopetuksen ops-perusteet laadittiin yhdeksälle taiteenalalle. Näissä ei ollut erikseen määritelty oppimääriä, Grönholmin käsityksen mukaan ne kuitenkin edustivat yleistä oppimäärää.

Luettuani vuoden 1993 opetussuunnitelman perusteet syksyllä 2011 Opetushallituksen kirjastossa olin hämmentynyt; ne olivat lähes kopio nykyisestä laajasta oppimäärästä. Esim. kuvataiteen sisällöistä sanottiin seuraavaa: sisällöt järjestetään siten että luodaan oppilaille valmiuksia hakeutua taiteen ja viestinnän ammattiopintoihin, kor-

kea-asteen opintoihin tai jatkaa kuvan tekemistä läpi elämän kestävässä harrastuksena. (Oph, Opetussuunnitelmasarja 18/1993.)

Mielestäni tuolloin tehtiin se virhe, että samaan opetussuunnitelman perusteisiin kirjattiin kaksi eri tavoitetta: ammattiopinnot mahdollistavat opinnot ja harrastaminen omaksi iloksi. Tämä on ymmärrettävää, sillä taiteen perusopetus oli uusi asia, eikä ”uusilta” taiteenaloilta haluttu sulkea pois ammattiin valmentavaa opetusta. Ehkä ajatuksena oli myös, että sisällön valinnan tekee oppilas. Rahoitusjärjestelmä kuitenkin sotki tämän ajatuksen. Kuitenkin jo tuolloin oli tavoitteena kevyempi (yleinen) oppimäärä, joka soveltuisi useammalle oppilaalle, peilinä käytettiin musiikin laajaa ja vaativaa oppimäärää. Yleinen oppimäärä -nimitystä, valitettavasti, ei opetussuunnitelman perusteissa tuolloin käytetty.

Nämä taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet olivat voimassa aina vuoteen 2002 ja 2005 saakka, jolloin ne korvattiin uusilla, edelleen voimassa olevilla, laajan (2002) ja yleisen oppimäärän (2005) opetussuunnitelman perusteilla.

3.4 Taiteen perusopetuksen rahoitus

Ennen taiteen perusopetuslakia vain musiikinopetus oli valtionavun piirissä, olihan lain nimikin Laki valtionosuutta saavista musiikkioppilaitoksista. Kun muutkin taiteet halusivat julkisen tuen piiriin synnytettiin taiteen perusopetusjärjestelmä ja lakiin kirjattiin: kunta joka järjestää taiteen perusopetusta saa valtionosuutta taiteen perusopetuksen käyttökustannuksia varten siten kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa säädetään (Laki taiteen perusopetuksesta 732/92).

Tuolloin vuonna 1992 osuus oli 8 markkaa/kunnan asukas, nyt vuonna 2011 laskennallinen osuus on 1,40 e/asukas. Näin taiteen perusopetusluvan saaneet oppilaitokset pystyivät anomaan kunnalta avustusta toimintaansa. Kunnan myöntämä avustus on kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin valtion 57 % tuntikustannuksista.

Tällä hetkellä valtion tuntiperusteista tukea myönnetään vain laajan oppimäärän opetuskustannuksiin (57 %) ja näiden oppilaitosten rahoitus perustuu kolmikantajärjestelmään; kunta sekä oppilasmaksut kattavat loput kustannuksista. Ne oppilaitokset,

jotka opettavat taiteen perusopetusta molempien oppimäärien mukaan tai vain yleisen oppimäärän mukaan, ovat eri asemassa, sillä valtion tuen puuttuessa on toiminnan rahoitus vain kunnan ja oppilasmaksujen varassa. Oppilaitosten oma, muu kuin oppilasmaksut, varainhankinta on hyvin vähäistä; työvoimaresurssit (eivätkä useimmiten taidotkaan) riitä sponsorien tai yritys yhteistyön laajempaan luomiseen. Tulevaisuudessa oppilaitokset voisivat hyödyntää kulttuurituottajien osaamista nimenomaan tässä talouden ja rahoituskanavien kontaktien luomisessa ja lisäämisessä.

Vuonna 2012 Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän taiteen perusopetuksen järjestämisluvan on saanut yhteensä 130 oppilaitosta. Näistä 89 on musiikkioppilaitoksia ja 41 muiden taiteenalojen oppilaitoksia. Opetusministeriön järjestämisluvan saaneet koulutuksen järjestäjät saavat myös opetustuntikohtaista valtionosuutta.

Taiteen perusopetusta järjestäviä oppilaitoksia on kuitenkin maassamme 464 joiden oppilaista n. 40 % opiskelee yleisen oppimäärän opetuksessa ja n. 60 % laajan oppimäärän opetuksessa. Näissä on yhteensä 134 000 oppilasta joista 53 % opiskelee valtionosuutta saavissa oppilaitoksissa. (Marika Koramo, 2008)

Näin 47 % oppilaista ei saa valtiontukea opintoihinsa ja sen seurauksena maksavat korkeamman hinnan taiteen harrastamisesta. Tällä hetkellä Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa rahoituksellaan oppilaitoksia järjestämään vain laajan oppimäärän opetusta (usein oppilaiden tarpeen vastaisesti), sillä vain sille on mahdollista hakea tuntiperusteista valtiontukea. Vuonna 2011 tätä tukea jaettiin yli 72 milj. euroa. Lisäksi vuosittain on haussa harkinnanvarainen valtiontuki, joka on pysynyt muuttumattomana jo usean vuoden ajan: 136 000 euroa. Tätä harkinnanvaraista avustusta voivat hakea ne oppilaitokset jotka eivät kuulu valtion tuntiperusteisen avustuksen piiriin eli 334 oppilaitosta. Kristillisesti tasan jaettuna se on 407,19 euroa/oppilaitos. Tämä ei ole tietenkään todellisuus, sillä osa oppilaitoksista on pieniä, muutaman opettajan kouluja, jotka eivät tukea edes osaa hakea ja kaikille hakijoille ei tukea myönnetä juuri jaettavan summan vähäisyyden takia. Onko suhde oikea? Etenkin, kun näiden kahden avustusmuodon lisäksi Opetushallitus jakaa taiteen perusopetuksen erityisavustuksia opetustoiminnan kehittämiseen (700 000 euroa vuonna 2012) ja tämä erityisavustus on kohdennettu vain opetustuntikohtaisen valtionosuuden piiriin kuuluville oppilaitoksille. Tämä tosiasia vaikeuttaa myös Opetus- ja kulttuuriministeriön peräänkuuluttamaa oppilaitosten välistä yhteistyötä, sillä se rajaa kehittämistyön (ja siis yhteistyön) ulkopuolelle ne oppilaitokset, jotka eivät ole valtion tuntiperusteisen tuen piirissä.

Jotakin valtionrahoituksessakin kuitenkin on muuttunut; aikaisemmin kunnat katsoivat, että valtion myöntäessä tuntiperusteisen tuen voi kuntakin myöntää omaa tukeaan. Nyt asia on päinvastoin; kun OKM:llä viimeksi vuonna 2009 oli lisämääräraha jaettavana uusille opetusluville, oli yhtenä valintakriteerinä se, että oppilaitoksella on kunnan toiminta-avustus. Mikä siis on muuttunut ja miksi? Onko kuntien koko ajan lisääntyvä vastuu alueensa asukkaiden peruspalveluiden ja hyvinvoinnista huolehtiminen kääntyneen tilanteen takana? Haasteellista julkisen rahoituksen järjestämisessä on, paitsi sen tasa-arvoinen jakautuminen, myös sen läpinäkyvyydestä huolehtiminen. Mikä on se indikaattori jolla tämä toteutuisi? Tammikuun lopussa sain audienssin Opetus- ja kulttuuriministeriön ylitarkastaja Tiina Kavilon luo, hän hallinnoi taiteen perusopetuksen valtionrahoitusta. Kavilon mukaan opetussuunnitelman perusteiden tulee muuttua ensin, rahoitus seuraa perässä. Tämä indikoi sitä, että ministeriö seuraa mitä taiteen perusopetuksen järjestämisen rakenteissa muuttuu ja muuttaa sitten rahoitusta tarpeen mukaan. Taiteen perusopetusliiton tuoreen raportin mukaan rahoitustarve valtionrahoituksen ulkopuolella olevien oppilaitosten osalta on 5,6 milj. euroa. Tästä summasta yleinen oppimäärä tarvitsisi 3,7 milj. euroa. Lisäksi valtionosuuden piirissä olevien oppilaitosten yleisen oppimäärän rahoitustarve on 1,1 milj. euroa. Valtion taiteen perusopetuksen rahoitusbudjettiin tarvittaisiin siis yhteensä 4,8 milj. euron lisäys, jonka tulisi kohdistua yleisen oppimäärän opetuksen toteuttamiseen.

4 MITÄ TEHTIIN JA MITEN

Tämä tutkimus pyrki selvittämään opettajien näkemyksiä kuuden vuoden kokemuksen jälkeen; miten he näkevät kahden oppimäärän eron ja mikä on yleisen oppimäärän tehtävä taiteen perusopetuskentässä? Metodeina käytin kyselyä, haastatteluja ja oman kokemuksen reflektointia. Kun käytetään sekä kvantitatiivista, kvalitatiivista, että omaa havainnointia saadaan monipuolista tietoa, joskin tulosten analysointi ja yhteenveto vaatii järjestelytaitoa ja kykyä nähdä omatkin kokemukset jossain määrin "ulkopuolelta". Koko prosessi oli erittäin mielenkiintoinen ja välillä

uppouduin täysin aiheeseeni, jopa niin, että perheeni sai muistuttaa olemassaolostaan. Erityisen jännittävää oli odottaa vastauksia Webropol-kyselyyn; ensimmäisten vastausten saavuttua olin onnellinen ja helpottunut, se toimii! Kun lisäksi viikon sisällä oli haastattelusuostumuksiakin tullut enemmän kuin pystyin toteuttamaan, olin enemmän kuin tyytyväinen.

4.1 Kysely opettajille

Tällä kvantitatiivisella tutkimuksella oli tavoitteena saada selville kentän tämänhetkinen näkemys yleisen oppimäärän olemuksesta, siitä kenelle se on tarkoitettu ja mitä mieltä opettajat ovat sen opettamisesta. Kyselyä aloin hahmotella jo menetelmäopintojen kurssilla keväällä 2011. Sain sen valmiiksi syksyllä ja saatekirjeen kirjoitin junamatkalla Pietarsaaresta Helsinkiin marraskuussa. Webropol-ohjelmaan loin kyselyn lopulliseen muotoonsa tammikuun alussa.

Kyselyn lähettämistä varten listasin ensin pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) kaikki taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset. Tätä työtä helpotti suuresti Marika Koramon Opetushallitukselle tekemä taiteen perusopetus selvitys vuodelta 2008. Siitä sain ko. kuntien ilmoittamat taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset siltä vuodelta. Sen jälkeen kävin läpi kunkin kunnan nettisivut ja tarkistin oppilaitostilanteen, sekä sen mikä oppimäärä kullakin oppilaitoksella oli käytössään. Seuraavaksi soitin kaikille rehtoreille henkilökohtaisesti ja selitin asiani sekä kysyin voivatko he välittää kyselyni linkin niille opettajilleen jotka opettavat yleisen oppimäärän mukaan. Tämän tein vasta loppiaisen jälkeen, sillä odotin, että kaikki oppilaitokset pääsevät aloittamaan lukukautensa. Rehtorit olivat pääsääntöisesti kiinnostuneita asiastani, joillakin suurten oppilaitosten rehtoreilla tuntui olevan kovin kiire lukuvuoden alun kanssa, jolloin vastaanotto oli hieman kireämpi. Oppilaitosten läpikäyminen, ja niiden rehtoreiden yhteystiedon etsiminen, oli aikaa vievää, mutta sain kuitenkin lähetettyä kaikille oppilaitoksille linkin kyselyyni reilun kahden viikon kuluessa.

Saatekirjeessä (kts. Liite 1.) oli ikäänkuin sanomattomana dead-linena 31.1, sillä tuona päivänä arvoinkaksi lahjakorttia (á 50 e) yhteystietonsa jättäneiden kesken. Suljin kyselyn 8.2, kahden eri erissä lähettämäni muistutuskirjeen (kts. Liite 3.) jälkeen. Koska lähetin kyselyt rehtoreiden kautta, en henkilökohtaisiin opettajasähköposteihin, pyysin rehtoreilta opettajamäärän, joille he kyselyn välittivät. Tästä määrästä (458 kpl) vähensin viisi prosenttia, sillä osa opettajista opettaa useammassa oppilaitoksessa. Tämä on oma varovainen arvioni, todellinen prosentti saattaa olla paljon suurempikin, sillä erityisesti musiikissa harvinaisempien instrumenttien opettajat opettavat useassa oppilaitoksessa. Otosjoukoksi tulee tällöin 435 opettajaa. Vastauksia sähköiseen kyselyyn tuli 107 kpl, jolloin vastausprosentiksi saadaan 24%. Lisäksi vapaa vastauskenttä – ruutuuihin kirjoitettiin 88 tekstiä ja haastatteluun suostui 43 opettajaa.

4.2 Haastattelut

Kyselyssä pyysin jättämään yhteystiedot jos sain ottaa yhteyttä haastattelun merkeissä. Haastattelupyyntöön suostuneiden kesken arvoinkaksi lahjakortin voittajaa jotka myös haastattelin ensimmäisenä. Nämä vastaajat tulivat musiikin (27 yhteystietoa) ja sanataiteen (kolme yhteystietoa) alalta. Sitten jaoin loput taiteenaloittain ryhmiin ja arvoinkaksi yhden haastateltavan kuvataiteista (viisi yhteystietoa), yhden tanssista (kuusi yhteystietoa) ja yhden teatteri/sirkuksesta (yksi yhteystieto). Koska musiikista oli eniten yhteystietonsa jättäneitä, päätin arpoa vielä kaksi musiikin edustajaa lisää. Näin haastatteluja kertyi seitsemän; kolme Vantaalta, kaksi Helsingistä ja kaksi Espoosta. Haastateltavista viisi oli naisia ja kaksi miehiä.

Haastatteluihin pyysin varaamaan tunnin ja nauhoitin keskustelun. Kysymykset olin jakanut kolmeen teemaan: oma taiteen perusopetus-historia, hyvinvointi taiteen perusopetuksessa ja opetussuunnitelmat. Vaikka haastatteluja oli vain seitsemän niiden tekemiseen lähes kaksi kuukautta; välissä oli hiihtoloma ja haastateltavien sekä oman aikatauluni yhteensovittaminen oli välillä haasteellista. En kokenut niitä kuitenkaan raskaiksi, päinvastoin: oli mielenkiintoista reissata ympäri pääkaupunkiseutua ja tutustua erilaisten oppilaitosten arkeen. Kaikki haastattelut menivät sujuvasti ja kestivät puolesta tunnista tuntiin. Yksi nauhoitus epäonnistui; jostakin

syystä nauhuri oli tallentanut vain hurinaa josta ei saanut mitään irti. Tuo oli onneksi musiikin puolelta eli minulla oli edelleen kaikilta taiteenaloilta materiaalia.

Haastattelut purin osittaisena litterointina; jokaisesta teemasta valitsin ne kysymykset joihin halusin vastaukset ja litteroin ne. Näin kolmesta teemasta tuli jokaiseen neljä kysymystä joihin sain kuusi mielipidettä. Litterointiin kului muutama päivä, alku tuntui helpolta mutta loppua kohti asiaan turtui. Haastattelujen tulokset tarkensivat sähköisen kyselyn antamia tuloksia ja olivat siten vaivan arvoisia.

4.3 Kysely vanhemmille

Sekä työni tilaaja, että opetusneuvokset Opetushallituksessa olivat kiinnostuneita myös vanhempien mielipiteistä taidekasvatuksen suhteen. Laadin lyhyen kyselyn keväällä 2012, jossa tiedustelin vanhempien mielipiteitä lastensa harrastamisesta. Kyselyssä mm. pyydettiin laittamaan arvojärjestykseen eri taidekasvatuksen järjestämistapoja sekä arvioimaan oppimäärän ja järjestämistavan tärkeyttä. Tein kyselyn paperisena ja vierailin kahdessa oppilaitoksessa tuntien alkamisen aikaan ja pyysin paikalla olevia vanhempia täyttämään kyselyn. Koska tämä osa-alue ei ollut tutkimuksen fokuksessa, en käyttänyt aikaa tähän sen enempää. Kyselyyn vastasi 28 vanhempaa ja tulokset ovat mielenkiintoisia, mutta vasta alustavia. Relevantit johtopäätökset vaatisivat laajempaa vastaajajoukkoa ja syvempää paneutumista asiaan. Tässä olisi oiva tutkimuskohde jollekin asiasta kiinnostuneelle, vaikka lopputyön muodossa!

4.4 Havainnointi

Vieraillessani eri taiteenalojen opetuspisteissä ympäri pääkaupunkiseutua sain vahvan tunteen ihmisistä, jotka siirtävät omaa tietotaitoaan ja traditiotaan eteenpäin seuraaville sukupolville. Havainnoin opettajia jotka olivat hieman ymmällään ja eksyksissä taiteen perusopetuksen viidakossa, halu ymmärtää ja ”olla mieliksi” ylemmille päättäjätahoille on olemassa, mutta tien löytäminen tuntuu vaikealta. Oma substans-

siosaaminen on vahvaa ja sen opettaminen luontevaa, mutta tuon tunteen uhkaa rikkoa ulkoa päin asetetut raamit, joihin oma opettaminen on pakko alistaa.

Nämä taiteen perusopetuksen yleistä oppimäärää opettavat opettajat olivat hyvin motivoituneita ja tyytyväisiä työhönsä, haastavinta tuntui olevan ”paperilla” olevan ja todellisuuden yhteensovittaminen. Samoin monella opettajalla on myös oma taiteellinen ura jota halutaan viedä eteenpäin; aina opetustyön ja esiintyvän taiteilijan työn yhteensovittaminen ei ole helppoa.

Omassa oppilaitoksessa olen seurannut yleisen oppimäärän opettamisen problematiikkaa vuodesta 2005 saakka. Sitä ennenkin opetettiin jotain muuta kuin laajaa oppimäärää eli niitä oppilaita jotka eivät halunneet esiintyä, suorittaa silloisia tutkintoja tai osallistua teoria- ja yhteismusisointiin. Heille suotiin mahdollisuus ”vain” käydä kerran viikossa soittotunnilla, eikä muita vaatimuksia ollut. Kun yleisen oppimäärän ops-perusteet julkaistiin, olin tyytyväinen, kun tämä ”ei-laaja” sai oman sisällön. Huomasimme kuitenkin pian opettajakunnan kanssa, ettei kaikki ollut niin yksinkertaista kuin suunnitelmat paperilla näyttivät. Kymmenen opintokokonaisuuden sisältö piti määritellä; sekä opetussisältö että raamit eli kesto ja tavoitteet. Koska tpo on aina (ja mielestäni kaikki muukin opetus oppimäärästä riippumatta) tasolta toiselle etenevää, tuli tavoitteista ja sisällöstä lähes sama kuin laajassa oppimäärässä. Koimme ettei oppia voi ajallisesti lyödä lukkoon, emmekä sitä siis määritelleet. Yhden opintokokonaisuuden sisältö siis vaihteli oppilaasta ja ryhmästä riippuen, kestoksi määriteltiin yksi lukuvuosi.

Hyvin pian syntyi toinenkin haaste: osa oppilaista ”suoritti” useampaa opintokokonaisuutta samaan aikaan, esim. osallistuivat teoriaan, kävivät kahden instrumentin soitotunneilla ja lisäksi vaikkapa musiikkiteknologian kurssilla. Näille kaikille oli määritetty oma opintokokonaisuus ja sen kesto ja näille oppilaille yleisen oppimäärän tuntimäärä kertyi liian nopeasti kasaan. He eivät halunneet siirtyä laajan puolelle jossa esiintymiset ja tasosuoritukset ehkä pelottivat vaan halusivat jatkaa opintojaan juuri niin kuin siihenkin asti. Tämä sama haaste koskee niitä oppilaita jotka osallistuvat eri taiteenalojen tunteihin, vaikkapa käyvät tanssitunnilla, soittotunnilla ja vielä kuvataidekoulussa. Yleisen oppimäärän tuntimäärä tulee täyteen n. kolmessa vuodessa, jota kukaan ei halua.

Opettajille oli myös haaste asettua sellaisen oppilaan asemaan jolle soittoharrastus ei ollutkaan tärkein harrastus, se saattoi olla tärkeysjärjestyksessä toinen tai kolmas lapsen tai nuoren elämässä. Opettajilla itsellään oli lapsuudessaan ollut palo musiikkiin jota näiltä yleisen oppimäärän oppilailta ei välttämättä löytynyt. Miten suhtautua asiaan? Pohdimme asiaa paljon ja päädyimme hyvinvointiin: oppilailla oli kyllä kiinnostus soitonopiskeluun, mutta vain sen tuoman hyvän olon ja ryhmässä olevien kaverien kautta, ei niin että sitä olisi intohimo treenata lisää loputtomiin. Niinpä opettajan oli muutettava omaa vaatimustasoaan oppilaan oppimisen suhteen ja hyväksyttävä oma uudenlainen roolinsa itsetunnon kehittäjänä, merkityksellisen elämänsisälön tuottajana ja hyvinvoinnin lisääjänä. Mahtavia ja hyviä asioita kaikki, mutta osalle opettajista vaikeita hyväksyä, kun ajatus on ollut olla mestari jolta oppilapset janoavat lisää tietoa.

Olemme edelleen matkalla yleisen oppimäärän kanssa, se ei ole valmis. Tällä hetkellä meillä on omassa oppilaitoksessani käytössä molemmat oppimäärät ja siirtyminen yleisestä laajaan ja päinvastoin käy sujuvasti. Opettajat ovat tilanteen hyväksyneet ja tietävät että talous asettaa omat rajoitteensa laajan oppimäärän toteuttamiselle.

4.5 Ennakointi

Ennakointi on menetelmänä mielenkiintoinen tulevaisuuden hahmottaja; se ei rajoitu vain suurten liikelaitosten taloudenhoidon menetelmäksi vaan on jokaisen meidän käytettävissä. Mitä maailmassa tapahtuu, mitä muutoksia on nähtävissä ihmisten puheissa, asenteissa ja käyttäytymisessä? Jokaisella vakavasti otettavalla oppilaitoksella on määriteltynä missio, jota toiminnalla toteutetaan valittuja arvoja painottaen sekä visio, jota kohti halutaan mennä strategian viitoittamaa tietä pitkin. Jo näillä työkaluilla tehdään ennakointia miettimällä missä oppilaitos toivoo olevansa viiden tai kymmenen vuoden päästä. Hieman pidemmälle päästään kun mukaan otetaan muita toimijoita; sidosryhmien ja vanhempien näkemykset ovat arvokkaita suunnan näyttäjiä. Ennakointi ei varsinaisesti tarkoita tulevaisuuden ennustamista vaan sen eri ilmenemismuotojen etsimistä ja hahmottamista. Erilaisia skenaarioita voidaan luoda usei-

ta ja osa ennakoimisen voimasta onkin ihmisten osallisuuden lisäämisessä yhteistä todellisuutta hahmottaessa. Ennakointi kannustaa ajattelemaan uudelleen, yhdistämään tuttua ja tuntematonta, luomaan uutta.

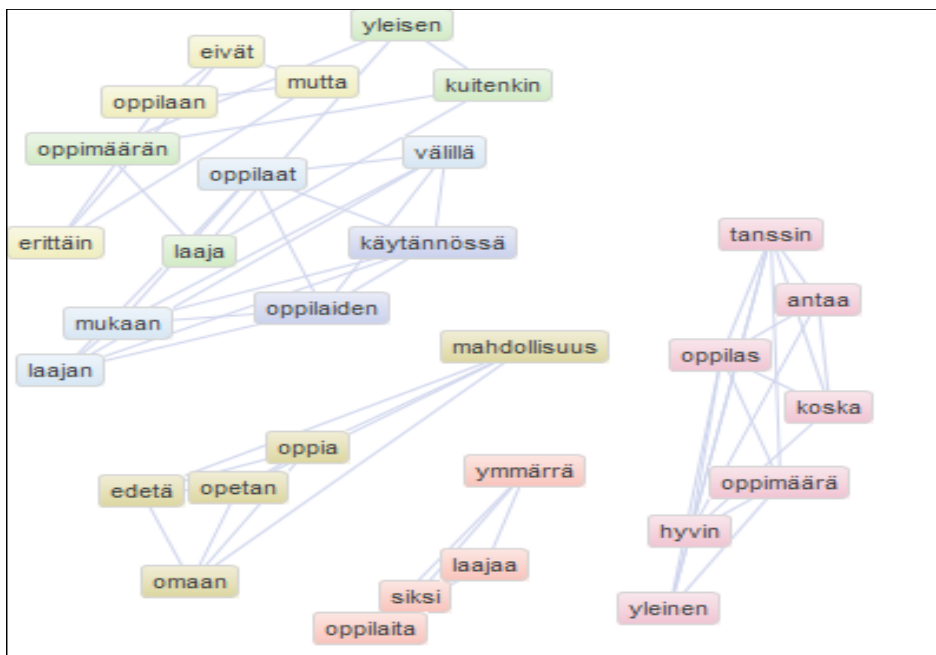
Oma pitkä kokemukseni palveluntuottajana antaa perspektiiviä ja mahdollisuuden nähdä muutos esim. vanhempien asenteissa. 20 vuotta sitten oli yleinen asenne musiikin ryhmäopetukseen negatiivisen ihmettelevä: miten se voi toimia? Tänä päivänä vanhempien asenne on varovaisen positiivinen: sehän kuulostaa kivalta. Seuraava vaihe on tulevaisuus jossa vanhemmat vaativat musiikissa(kin) ryhmäopetusta. Toinen selvästi erottuva tapahtunut muutos on lasten ja nuorten harrastusten määrä ja perheiden kiristyneet aikataulut. Vanhemmat suhaavat taksikuskeina illat pitkät minuuttiaikataululla eikä viikkoaikataulusta poikkeaviin tapahtumiin, kuten vanhempainiltoihin tai esityksiin, löydy mahdollisuuksia rikkomatta koko perheen, ehkä useammankin perheen (jos käytössä on yhteiskuljetuksia), aikatauluja. Tähän kiireen ja stressin oravanpyörään on jo löytynyt vastavoima slowlife´in, downshiftaamisen ja degrowth´in muodossa, mutta vielä se ei näy perheiden arkitodellisuudessa. Lapsetkin täytyy totuttaa uusille ajatuksille; harrastuksista vapaa ilta ei tarkoita, että ei ole mitään tekemistä tai että jää jostakin paitsi. Myös aivojen pitäisi saada vain olla.

5 TULOKSET

Tässä tutkimuksessa käytin useaa menetelmää tiedon keräämiseen. Kyselyt opettajille ja vanhemmille, opettajien haastattelut, sidosryhmien kanssa keskustelut ja oman työhistorian reflektointi antoivat monipuolista informaatiota taidekasvatuksen kentästä. Niistä saadun tiedon kokoaminen ja tulkitseminen oli aikaavievää mutta mielenkiintoista; palapelin palaset eivät helposti loksahaneet paikoilleen. Välillä tuntui kuin löisin päätä seinään, puhe kääntyi aina rahaan vaikka se ei ollut mitenkään keskiössä tässä tutkimuksessa. Asioiden suhteellisuutta piti myös ajoittain muistutella itselleen, taiteen perusopetusjärjestelmä ei ole koko elämä, vaikka siltä välillä tuntuikin.

Kvantitatiivisen aineiston analysoin SPSS-ohjelmalla jonka käyttäminen oli mielenkiintoinen retki insinöörilogiikkaan. Tein neljä viikkoa aktiivisesti töitä ohjelman kanssa lukemalla ohjeita ja kokeilemalla. Lopulta pääsin jotenkuten sinuiksi ohjelman kanssa mutta paljon jäi vielä opittavaa.

Sähköinen kysely antoi valtavasti kvalitatiivista materiaalia; vapaa kenttä –vastauksia tuli 88 tekstiä. Tämän laadullisen aineiston analysointiin käytin Webropolin sanapilvi- ja sanakarttafunktioita lähinnä tuomaan inspiraatiota ja uusia yhteyksiä. Sanakarttafunktio esittää (kts. kuva 2) sanat jotka usein esiintyvät yhdessä lähellä toisiaan. Kartan laskemiseen on käytetty hierarkista klusterointia ja Sammon-projisointia. Sanapilvifunktio taas kertoo yleisimmät analyysissä esiintyvät sanat. Mitä useammin sana esiintyy sitä suurempi se on sanapilvessä. Tällä menetelmällä voi myös saada selville aineiston avainsanoja, kuten tässä: mahdollisuus, käytäntö ja oppimäärä.

Kuva 2. Webropolin sanakartta kysymyksestä: Muita ajatuksia yleisestä oppimäärästä.

Laadullisen aineiston analyysitapana oli tarkoitus käyttää teorialähtöistä analyysia; teoriana opetussuunnitelman perusteet ja niiden määrittelemät ilmiöt. Aineiston luokittelu näihin ilmiöihin (tasolta toiselle etenevä, emotionaalinen, esteettinen ja eettinen kasvu, oppilaiden ajattelemisen taito ja luovuus jne.) osoittautui kuitenkin haasteelliseksi, koska en ollut kysynyt kysymyksiä juuri näillä termeillä. Sen sijaan luokittelin aineiston siitä esiin nousseisiin ilmiöihin joihin palaan omassa luvussaan 5.1. Sisällönanalyysi ja johtopäätökset tapahtuivat siis aineistolähtöisesti tämän luokittelun perusteella.

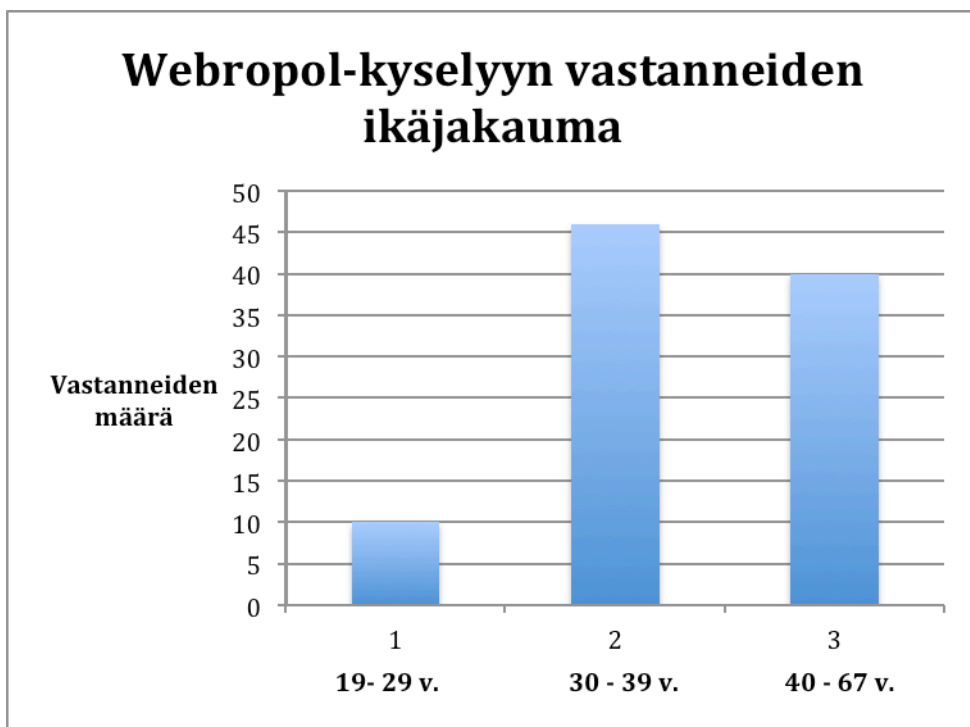
Näiden lisäksi käytin johtopäätöksissä oman kokemuksen pohdintaa joka perustuu keksimisen logiikkaan. Olen luonteeltani ongelmanratkaisija ja pidän haasteista joissa joutuu luomaan uutta, yhdistelemään vanhaa uudella tavalla tai ratkaisemaan asioita vanhasta kaavasta poiketen. Olen vuosien varrella oppinut ettei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa toimia, vaan on useita toimivia tapoja toteuttaa asioita, niistä pitää vain löytää edes yksi!

5.1 Määrällinen aineisto

Tutkimuksessa oli mukana 10 espooalaista, 22 helsinkiläistä, yksi kauniaisilainen ja seitsemän vantaalaista oppilaitosta. Kaikki ilmoittivat että heillä on yleisen oppimäärän opetuslupa, osalla oppilaitoksista oli käytössä myös laaja oppimäärä. Näistä yhteensä 40 oppilaitoksesta kyselyyn vastasi 107 opettajaa ja haastattelin seitsemää opettajaa. Lähes kaikilla opettajilla oli opetuskokemusta molemmista oppimääristä ja he ilmoittivat opettaneensa yleistä oppimäärää myös ennen vuotta 2005, eli ennen kuin Opetushallitus oli antanut ensimmäiset yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet.

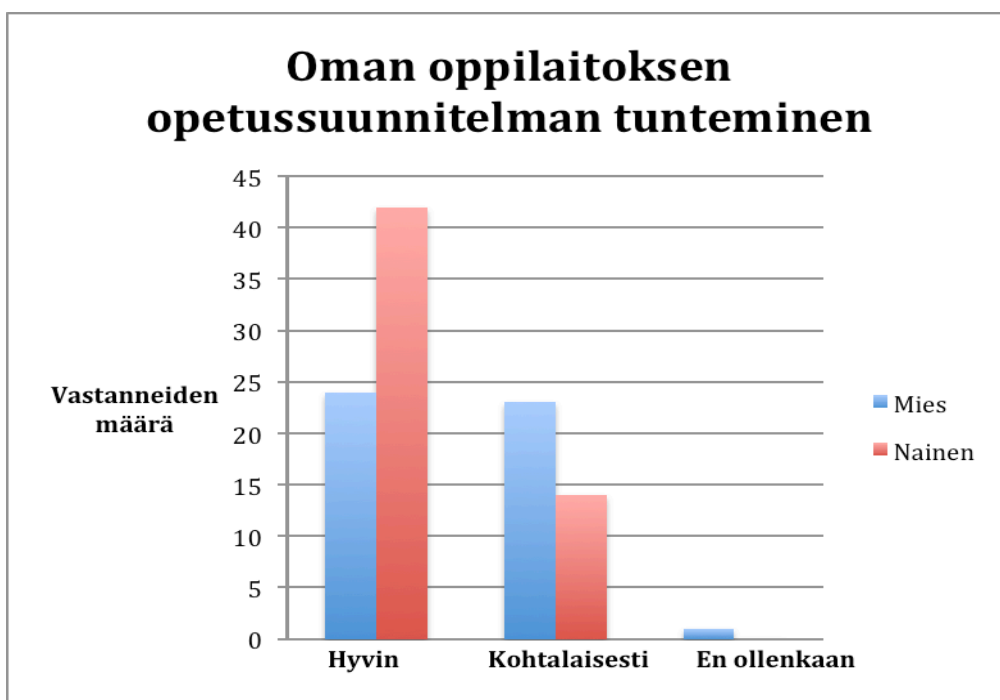
Kuvassa 3. näkyy sähköiseen kyselyyn vastanneiden ikäjakauma. Koska nuoria, alle 30-vuotiaita oli vähän, yhdistin heidät seuraavaan ryhmään ja sain näin kaksi ikäryhmää; nuoremmat ja vanhemmat opettajat. Tätä jakoa käytin analysoidessani dataa SPSS-ohjelmalla. Sukupuolet jakautuivat lähes tasan; vastanneista naisia oli 55 % ja miehiä 45 %. Tämä on ilahduttavaa, sillä perinteisesti opetusala on naisvaltaista, tässä tulokseen vaikutti varmasti musiikinopettajien suuri osuus vastaajista (73%); mu-

siikissa miesopettajia on suhteessa enemmän kuin muilla taiteenaloilla. 40:stä oppilaitoksesta 24 oli musiikkikouluja, muut 16 jakautuivat muiden taiteenalojen kesken. Taiteenaloittain vastaukset jakautuivat seuraavasti: musiikki 73 %, tanssi 13 %, kuvataide 5,6 %, teatteri/sirkus 3,7 %, sanataide 3,7 % ja kädentaidot 1 %. Musiikin edustus on siis vahva, se heijastaa myös kentällä vallitsevaa taiteenalojen suhdetta.

Kuva 3. Sähköiseen kyselyyn vastanneiden ikäjakauma

Kyselyssä kävi ilmi että opettajat tuntevat opetussuunnitelman perusteet kohtalaisesti ja oman oppilaitoksen opetussuunnitelman pääsääntöisesti hyvin. Tässä oli havaittavissa sukupuoliero niin, että naispuoliset opettajat tunsivat opetussuunnitelman paremmin kuin miespuoliset kollegansa. Kuvassa 4. on ristiintaulukointi sukupuolen ja opetussuunnitelman tuntemisen välillä.

Kuva 4. Opetussuunnitelman tunteminen sukupuolen mukaan.

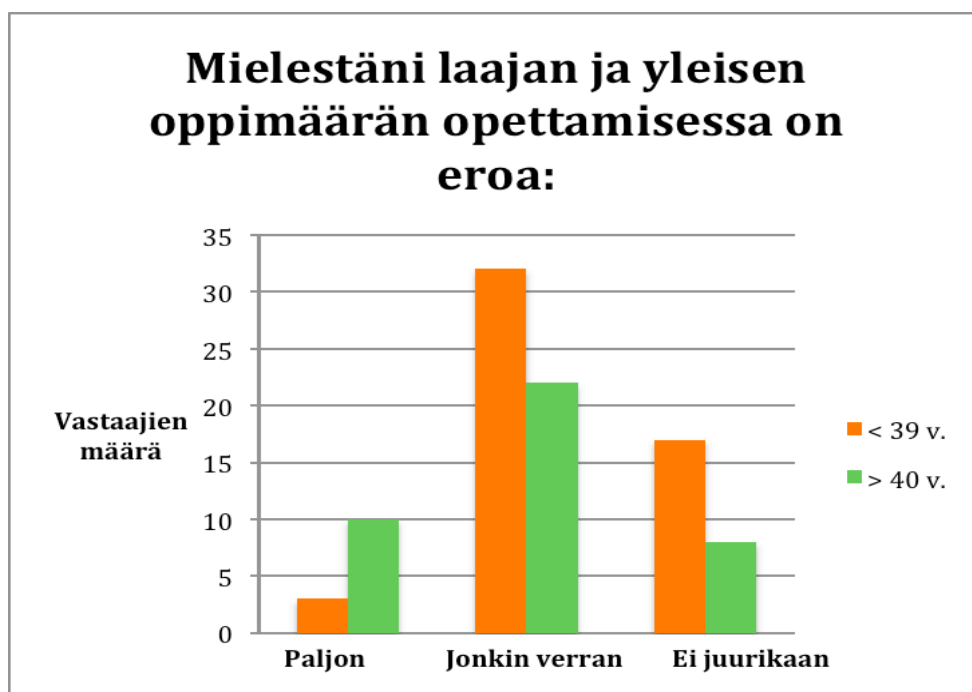
Analysoidessani määrällistä aineistoa SPSS-ohjelmalla tein ristiintaulukoinnin myös opetuskokemuksen ja esittämäni tulevaisuus-skenaarion (kts. liite 2, kysymys numero 22.) kanssa. Tulos näkyy pylväsdiagrammina liitteessä 4. Näyttäisi siltä, että mitä lyhyemmän aikaa opettaja on opettanut laajaa oppimäärää sitä parempana vaihtoehtona hän tulevaisuus-skenaariota piti. Toisin sanoen nuoremmat opettajat pitivät tulevaisuus-skenaariosta enemmän kuin virkaiältään vanhemmat opettajat.

Kvantitatiivisen aineiston mukaan opetussuunnitelman perusteet tunnetaan kohtalaisesti ja oman oppilaitoksen opetussuunnitelma pääsääntöisesti hyvin. Opetussuunnitelma vaikuttaa taustalla opetukseen jonkin verran, mutta sitä ei aktiivisesti ajatella. Opettajat eivät opettaessaan ajattele opetussuunnitelmaa, vaan oppilasta ja hänen tarpeitaan. Sekä laajaa että yleistä oppimäärän opettaessa on oppilas keskiössä, ei opetussuunnitelma.

Kuvassa 5. tutkin miten ikä korreloi vastauksissa yleisen ja laajan oppimäärän opettamisen eroista. Diagrammista voidaan havaita että vanhemman ikäryhmän, yli 40 -vuotiaiden opettajien, vastaukset painottuvat yleisen ja laajan opettamisen eroavuu-teen, kun taas nuoremman ikäryhmän, alle 40 -vuotiaiden opettajien, vastaukset si-

joittuvat toiseen päähän eli korostamaan vain pientä eroa yleisen ja laajan opettamisessa. Olisiko selityksenä vanhempien opettajien pitempi kokemus laajan oppimäärän opettamisesta ja siitä oppilasmateriaalista joka siellä perinteisesti on ollut? Aiemmin lapset kasvatettiin ikään kuin automaattisesti kunnioittamaan opettajia ja auktoriteetteja; kun opettaja antoi läksyn, se harjoiteltiin. Nyt samaan aikaan, kun toimintaympäristö muuttuu tulee uusi oppimäärä joka pitäisi omaksua. Iäkkäämmät soitonopettajat ehkä kokevat uudistukset ja muutokset uhkana (kuten ryhmäopetus, rytmimusiikki ja yleinen oppimäärä) sillä he rinnastavat ne, alitajuisesti, auktoriteettinsa menettämiseen. Kuten yksi kommentti kyselyssäni sanoo: opettajat ovat nykyään vain viihdyttäjiä... Asia ei tietenkään ole näin mustavalkoinen vaan auktoriteetin menettäminen johtuu koko yhteiskunnan muutoksesta, siitä toimintaympäristön muutoksesta joka on tapahtunut. Nykyään opettajan pitää ”ansaita” oppilaiden arvostus, siis tehdä töitä sen eteen.

Toinen selitys voisi olla se, että nuoremmille opettajille ei ole vielä kertynyt niin paljon opetuskokemusta molemmista oppimääristä, että niiden opettamisessa olisi havaittavissa suurta eroa tai että he voisivat eroa arvioida. Kaikissa taiteenaloissa lienee niin, että oppilaan iän ja taitojen karttuessa opetus koko ajan myös yksilöityy ja vaatii henkilökohtaisempaa ohjausta.

Kuva 5. Vastaajien iän vaikutus näkemykseen oppimäärien opettamisen erosta.

Nuorempien opettajien kokemus siis kertoo ettei oppimäärien opettamisessa ole juurikaan eroa, sillä opetus on aina oppilaslähtöistä. Sekä laajan että yleisen oppimäärän opetus perustuu oppilaan tarpeisiin, ei muualta (ylhäältä päin) annettuihin ohjeisiin. Kyselyssä kysyin opetatko oppiainetta vai oppilasta ja vain 4% opettajista vastasi oppiainetta, loput vastasivat oppilasta tai molempia. Ulla-Britta Broman-Kananen pohtii väitöskirjassaan ”På klassrummets tröskel” (2005) opetuksen ydintä; oppilaan ja oppiaineen suhdetta musiikin näkökulmasta. Hän toteaa, että oppilasta on katsottu tavoitteen näkökulmasta, ikään kuin opettajan välineenä saavuttaa hänelle asetettu tavoite, taidon opettaminen. Oppilasta ei nähty yksilönä, itsenänsä, vaan opetus suunnattiin ”ideaalille” ihanneoppilaalle opettajan mielessä. Broman-Kananen pohtii myös harrastuksen ja ammattiin valmentavan opetuksen dikotomiaa. Ilo ja vakava asetettiin vastakohtiksi iloisesti harrastavan ja vakavasti opiskeluunsa suhtautuvan välillä. Kymmenen vuotta sitten professori Kari Kurkela esitteli uuden käsitteen ”hyvä musiikkisuhde” joka sisältää sekä ilon että vakavan suhtautumisen tekemiseen. Tämä käsite otettiin uusiin opetussuunnitelman perusteisiin 2002. Se ei kuitenkaan ole ongelmaton, sillä samoin kuin sukulaiskäsitteelle ”hyvä elämä”, ei yksiselitteistä määritelmää ole olemassa hyvälle musiikkisuhteellekaan. (Broman-Kananen 2005, 26.)

5.2 Laadullinen aineisto

Sähköisen kyselyn laadullinen aineisto koostui 88 vapaa kenttä –vastauksesta, joilla vastattiin kahteen kysymykseen: 1. Muita ajatuksia yleisestä oppimäärästä? ja 2. Muita ajatuksia tulevaisuuden taiteen perusopetuksesta? (Kts. Liite 2.)

Ensimmäisen kohdan vastaukset, joissa reflektettiin tämän hetken tilannetta, jaoin viiteen luokkaan: 1. Jako yleiseen ja laajaan oppimäärään on turha tai ei toimi, 2. Vaapaus tasosuorituksista, joustava oppimäärä, 3. Vaativaa opettajalle, 4. Ei tiedä tai tunne yleistä oppimäärää ja 5. Muuta. Luokka yksi sai 18 tekstiä, luokka kaksi 22 tekstiä, luokka kolme 5 tekstiä, luokka neljä 4 tekstiä ja luokka viisi 4 tekstiä.

Toisen vastauskohdan vastaukset, joissa pohdittiin tulevaisuutta, jaoin niinikään viiteen luokkaan: 1. Jako yleiseen ja laajaan oppimäärään on turha tai ei toimi, 2. Ra-

hoitus, 3. Skenaarion mukainen, 4. Opetussisällöistä ja 5. Muuta. Näistä luokka yksi sai 8 tekstiä, luokka kaksi 6 tekstiä, luokka kolme 8 tekstiä, luokka neljä 17 tekstiä ja luokka viisi 6 tekstiä.

Molemmissa vastauskentissä nousi esille yleisen ja laajan oppimäärän rajanvetämisen hankaluus. Tämä koskee kaikkia taiteenaloja; 10 opintokokonaisuutta hahmotetaan kyllä paperilla, mutta käytännössä ne eivät toimi.

- *Ops-perusteet kaipaavat uudistusta. Ero laajaan oppimäärään on hämärtynyt. (Musiikki.)*
- *Laitos, jossa olen opettanut vuosia, antaa opetusta periaatteessa laajan oppimäärän mukaan, mutta käytännössä toteutuu vain yleinen oppimäärä. (Musiikki.)*
- *Selkiyttäminen on tarpeen, ammattiopintoihin valmistava –käsite on harhaanjohtava jos katsoo laajan oppimäärän oppilaiden todellisia määriä ammatinopinnoissa. (Musiikki.)*
- *10 opintokokonaisuutta merkityksetön esim. yhden lajin harrastajalle. Yksi oppimäärä olisi riittävä. (Tanssi.)*

Näissä teksteissä tuli myös ilmi etteivät kaikki opettajat tiedä tai hallitse termistöä; perusopetus, vapaa puoli, perustaso, yleinen, syventävä ja laaja olivat teksteissä iloisesti sekaisin. Tämän kykeni myös osa vastaajista tunnustamaan; neljässä teksissä todettiin ettei vastaaja tunne oppimääriä. Tämä on sikäli merkillepantavaa, että kyseily lähetettiin ainoastaan oppilaitoksille joilla on taiteen perusopetuslupa. Opettajat ovat epäilemättä ammattikoulutuksen saaneita pedagogeja, mutta oppimääriä tai taiteen perusopetusta ylipäättään, ei ammattiopetuksen puolella juurikaan mainita. Oppilaitoksen johdolla on tässä suuri vastuu tiedon välittämisestä opettajilleen.

Toinen esille noussut vahva ilmiö oli ”Vapaus suorituksista, joustava oppimäärä”. Tähän luokkaan tuli 22 tekstiä, joissa refleктоitiin yleisen oppimäärän olemusta. Yhtään negatiivista tekstiä ei ollut, todettiin ainoastaan, että yleisen oppimäärän puolella oppilas ehkä etenee opinnoissaan hitaammin kuin laajan oppimäärän puolella, mutta motivaatio-ongelmia ei ole yleisessä oppimäärässä, koska opetus voidaan räätälöidä

oppilaan tarpeiden mukaan. Lisäksi viidessä tekstissä oli tuotu esille opettamisen vaativuus opettajalle; oppilaiden ja oppimiskulkujen kirjo tuo opettajille haasteita. Tässä heijastuu menneisyys nykyisyyteen; laaja oppimäärä on ollut tarkkaan määritettyä ja siten opettajan ei ole tarvinnut juurikaan opettamisen sisältöä suunnitella. Yleinen oppimäärä sen sijaan edellyttää opettajalta paneutumista oppilaan asemaan, keskustelua oppilaan kanssa tavoitteista ja opetuksen suunnittelua niistä lähtökohdistta käsin. Usein se vaatii myös opetusmateriaalin luomista, keräämistä ja sopeuttamista oppilaan ja ryhmän tarpeisiin. Tämä on suuri muutos opettamisen kulttuuriin, joissakin teksteissä tämä oli huomioitu myös positiivisesti:

- Itselleni on ollut haaste aloittaa yleisen opetuksen vetäminen, koska omassa opetuksessa on pitänyt poistua mukavuusalueelta. Toisaalta on ollut tyydyttävää oppia itse uusia asioita opetettavaksi. Samaten monia "mutu" asioita on ollut pakko selvittää ja jäsentää osaksi opetettavaa ainesta. (Kuvataide.)

Yleisen oppimäärän vaativuus opettajalle tuli esille erityisesti heterogeenisen oppilasaineksen kautta, mutta myös resurssien vähyyden takia. Teksteissä mainittiin, että yleisen oppimäärän opettaminen vaatii opettajalta tehokkuutta ja kykyä tiivistää asiat. Tämä, ja toteamukset yleisen ja laajan oppimäärän erojen vähyydestä viittaavat siihen, etteivät opettajat välttämättä ole hahmottaneet mitä uuden yleisen oppimäärän opettaminen tarkoittaa. He yrittävät edelleen, pienemmällä tuntimäärällä, tehdä samoin kuin ennenkin, eli opettaa ikään kuin laajan oppimäärän mukaan.

Opetussisällöistä vastaajat olivat sitä mieltä että yleisen oppimäärän tulisi antaa sopivan väljä raami oppilaitokselle toteuttaa opetus. Se, että oppilaat voivat itse määrittää tavoitteensa ja vapautta pakollisista suorituksista pidettiin hyvänä. Näissä yhteensä 39:ssä tekstissä vain kahdessa oli negatiivinen sävy; koko ajan tapahtuvaa uudistamista ja muutosta pidettiin turhana ja opettajille säilytettävää vastuuta oppilaiden motivaation ylläpitämisestä kritisoitiin.

Sähköisessä kyselyssä oli esitetty yksi skenaario tulevaisuudesta, jossa kaikki oppilaat aloittavat yleisen oppimäärän piirissä ja siirtyvät siitä syventäviin opintoihin halutessaan. (Kts. Liite 2, kysymys numero 22.) Tätä pidettiin yleisesti hyvänä ajatukseen, edellyttäen, että oppilaitoksissa on myös laajan oppimäärän mukaista opetusta

tarjolla. Vastaajat olivat myös sitä mieltä, että tämän tapainen tilanne on jo osalla oppilaitoksista käytössä.

Rahoitus nousi voimakkaasti esille vastauksissa tulevaisuuden taiteen perusopetuksesta. Vastauksissa toivottiin julkisen rahoituksen ulottamista myös yleisen oppimäärän tukemiseen. Tätä perusteltiin sekä oppilaiden toiveiden, että oman toimeentulon kannalta.

- *Olisi hyvä, jos olisi kevyempiäkin vaihtoehtoja oppilaan näkökulmasta kuin laaja oppimäärä. Harrastuksen ei tarvitsisi olla suurien kokonaisuuksien suorittamista. Eli rahoitussysteemin ei pitäisi suosia pelkästään laajaa. (Teatteri/sirkus.)*
- *Valtion pitäisi tukea oppilaitoksia, jotta opettajille saataisiin tarpeeksi hyvä ja ympärivuotinen palkkaus (kesälomarahaa!., nimimerkillä tuntiopettaja kolmessa eri laitoksessa)(Musiikki.)*

Näiden tekstien lisäksi laadulliseen aineistoon kuuluu seitsemän opettajan haastattelu; teemahaastattelun kysymykset löytyvät liitteestä 5. Ensimmäisessä teemassa omasta opettamisesta vahvistui sähköisen kyselyn laadullisen aineiston antama kuva siitä, että itse opettaminen ei ole muuttunut yleisen oppimäärän opetussuunnitelmien perusteiden käyttöönoton jälkeen. Opettajat kertoivat uusien yleisen oppimäärän opetussuunnitelmien perusteiden tuoneen ehkä jonkinlaisen struktuurin mukaan sekä suuremman vastuun tekemisestä, itse opettaminen ei muuttunut.

Opettajia haastatellessani kysyin laajan ja yleisen oppimäärän opettamisen eroista. Laajan koettiin olevan kahlehtiva ja pakottava tarkkaan annettuine ohjeineen, sopivatpa ne oppilaille tai eivät. Toisaalta laajan koettiin antavan enemmän aikaa opintoihin korkeamman tuntimäärän takia. Opetussisällön ei koettu olevan erilaista, vaan oppilasta opetetaan samoin tavoin, esim. tanssissa samoissa ryhmissä on sekä yleisen että laajan oppimäärän oppilaita. Ero löytyy vain paperista tuntimäärinä eli todistuksesta, kun sellainen kirjoitetaan.

Haastatteluissa kysyin mikä on vaikeinta ja mikä helpointa opettamisessa. Vaikeinta yleisen oppimäärän opettamisessa on oppilasaineksen laajuus ja opetussuunnitel-

massa pysyminen niin että se on tasolta toiselle etenevää. Myös oppilaiden, ja toisaalta opettajan omien, odotusten täyttäminen ja ryhmässä oppilaiden yksilöllinen huomioiminen koettiin vaikeaksi. Tässä siis opetussuunnitelmat, mustaa valkoisella, ja yksilöiden omat odotukset eivät ehkä aina kohtaa toisiaan. Oppilas toivoo yhtä, opettaja toista ja opetussuunnitelmat kolmatta asiaa. Tästä syntyy väistämättä ristiriita joka opettajan on ratkaistava: kuunnellako oppilasta, itseään vai opetussuunnitelmia?

Helpoimmaksi ja antoisaksi koettiin itse opettaminen eli oppilaiden kanssa oleminen. Tämä tuli ilmi myös kysyessäni opettajan hyvinvoinnista opettaessa; kaikki haastattelut vakuuttivat voivansa hyvin juuri opettamishetkellä, ollessaan oppilaiden kanssa vuorovaikutuksessa.

- Silloin kun mä meen opettaa niin sillon se on semmonen, mä aina odotan et mä pääsen sinne kun mä oon jotenkin siellä niinku kun kotona.

Opettajia haastatellessani kysyin kuinka yleisen oppimäärän 10 opintokokonaisuutta heille hahmottuu. Opintokokonaisuudet hahmottuvat kyllä paperilla niin kuin ne on kirjoitettu, mutta eivät käytännössä. Yksi haastateltavista kutsui omaa tapaansa ihmiskokonaisuuksien hahmottamiseksi; on vaikea määrittää mitään yhteisiä raameja kun jokaisella oppilaalla on oma kehityskaarensa. Jos opintokokonaisuuksia toteuttaa kirjaimellisesti kymmeneltä eri aihealueelta, voi oppilaan kokemus olla hyvinkin rikkinäinen ja pinnallinen. Musiikissa ei voida ajatella että opiskellaan vuosi jonkin instrumentin soittoa, sitten vuosi teoriaa, vuosi musiikkiteknologiaa jne. Oppilaitoksethan saavat itse määritellä opintokokonaisuuden pituuden mutta se ei tässä auta, oppilaat tulevat oppilaitokseen oppiakseen jonkin taidon. Taito on loputtomasti kehittyvää, sille ei voi määrittää päätepistettä ja tästä syntyy yleisen oppimäärän dilemma. Laaja oppimäärä on tasoittain määritelty, on tarkoitus että oppilas jatkaa siitä ammattiopintoihin. Yleisen oppimäärän pitäisi olla loputtomasti jatkuva, mutta sille on asetettu tuntiraja joka täyttyy eri taiteenaloilla eri vauhtia; tanssissa, kuvataiteissa ja teatterissa nopeammin kuin musiikissa ja sanataiteessa.

5.3 Taiteenalojen erityispiirteet

Sähköisen kyselyn vapaa kenttä –vastauksia ja haastatteluja analysoidessani huomasin, että taiteenalat ovat keskenään hyvinkin erilaisia. Musiikin erottaa muista taiteenaloista paitsi pitkä opetushistoria, myös pitkälti yksilöopetukseen perustuva toiminta. Muut taiteenalat perustavat toimintansa ryhmäopetukseen, ryhmien koon vaihdellessa 5 – 20 välillä. Musiikissa alkuopetus on yksilöopetusta ja ryhmäsoitto (orkesterit, bändit ja muut kokoonpanot) tulevat opetukseen mukaan vasta hiukan myöhemmin. Muissa taiteissa alkuopetus on ryhmäopetusta ja taidon karttuessa ryhmä ikään kuin luonnostaan pienenee, vaikka yksilöopetusta useimmiten ei silloinkaan ole tarjolla. Ryhmäopetus asettaa myös omat vaatimuksensa tiloille; tanssi ja esittävät taiteet tarvitsevat suuret opetustilat sopivine lattioineen. Kuvataide ja käden- taidot tarvitsevat paitsi luokkatilat pöytineen, myös suhteellisesti paljon varastotilaa tarvittaville välineille. Lisäksi nämä taiteet tarvitsevat pesutiloja päivittäiseen käyttöön.

Nuoremmat taiteenalat; audiovisuaalinen taide, sanataide ja arkkitehtuuri ovat vasta luomassa omaa taidekasvatuskulttuuriaan. Oppilasmäärä on vielä pieni ja taiteen perusopetuksen oppimäärästä usein vain toinen on käytössä. Sanataide ja audiovisuaalinen taide on mainittukin vain yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa, se tuntuu olevan riittävä tämän hetken tarpeeseen. Arkkitehtuuri ja audiovisuaalinen taide voivat myös sisältyä kuvataiteen laajan oppimäärän opetukseen, välillä rajanveto kuvataiteen, käsityötaiteen ja arkkitehtuurin välillä on haasteellista.

Tarpeelliset harrastuksen tuntimäärät ovat myös taiteenaloilla erilaisia; tanssissa ”laiskimmat” harrastavat laajan oppimäärän mukaiset 1300 tuntia, eikä sillä vielä pyritä ammattiopetukseen. Tämä johtuu siitä, että tanssissa ja esittävässä taiteissa yksi opetuskerta saattaa kestää kaksi tuntia (joka on 2,5 laskennallista oppituntia) ja jos opetuskertoja on vaikka kaksi viikossa, kertyy tuntimäärä huikeaa vauhtia. Usein tanssioppilaat valitsevat vielä useamman viikko-opetusmäärän. Tanssiopuoli näkeekin yleisen oppimäärän tuntimäärän pienenevä, eikä oikein tiedä mihin sillä pyritään. Toisaalta yleisen oppimäärän suomaa valinnanrunsautta ja –vapautta pidettiin hyvänä.

Olisiko taiteenaloilla opittavaa toisiltaan? Musiikinopiskeluun liittyvä kotiharjoittelu on yksi asia jota varmasti voitaisiin muilla taiteenaloilla soveltaa enemmän, erityisesti laajan oppimäärän puolella. Samoin henkilökohtaisempi opetus pidemmälle ehtineiden harrastajien kohdalla, jos ei yksilöopetus niin ainakin pienryhmä tai pariopetus. Musiikki taas voisi ottaa oppia muilta taiteilta ja lisätä alkuopetukseen ryhmämuotoisen opetuksen, silloin soitonopiskelu ei olisi pois kaveriajasta, vaan soittotunnilla olisi oma kaveriporukka musisoimassa.

Aikuisten opetukseen yleinen oppimäärä tuntuu sopivan erityisen hyvin; koko oppimäärä voidaan suorittaa kahdessa tai kolmessa vuodessa itsenäisten tehtävien avulla. Tämä johtuu siitä, että aikuisille voidaan antaa, ja he osaavat ottaa, opinnoistaan enemmän vastuuta. Aikuisten kanssa voidaan sopia jatkosta yleisen oppimäärän suorittamisen jälkeen. Yleinen oppimäärä toimii ikäänkuin avaavana vaiheena jolloin erilaisia tekniikoita ja genrejä pääsee kokeilemaan ja jonka jälkeen voi sitten valita sen aihealueen jota haluaa enemmän harrastaa. Kansalais- ja työväenopistoihin tämä järjestelmä istuu hyvin.

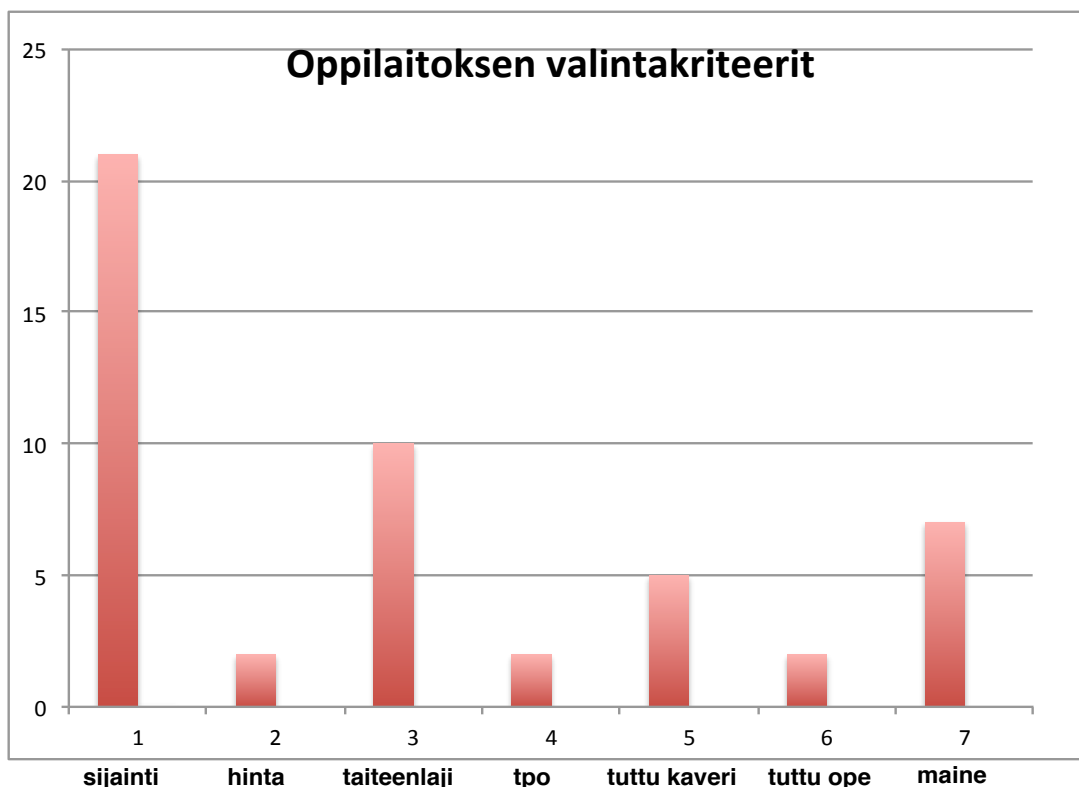
Lapsia opettaessa vastuu oppitilanteesta on opettajalla eikä itsenäisten tehtävien antaminen aina ole opetuksen etenemisen kannalta tuloksellista. Opetuksen tulisi perustua henkilökohtaisiin tavoitteisiin, mutta lapsilla ne eivät aina ole selvillä; halutaan vain ”tehdä”, ”kokeilla” ja ”oppia” yhdessä muiden kanssa.

5.4 Vanhempien taidekasvatuksen arvottaminen

Tulokset vanhemmille tehdystä kyselystä osoittavat, että ylivoimaisesti tärkein kriteeri lapsen harrastuspaikan valitsemisessa on sijainti. Sen jälkeen tulevat taiteenlaji sekä oppilaitoksen maine. Kyselyyn vastasi 28 vanhempaa eli otos on liian pieni validien päätelmien tekemiseen. Suuntaa antavia tulosten kuitenkin voidaan katsoa olevan.

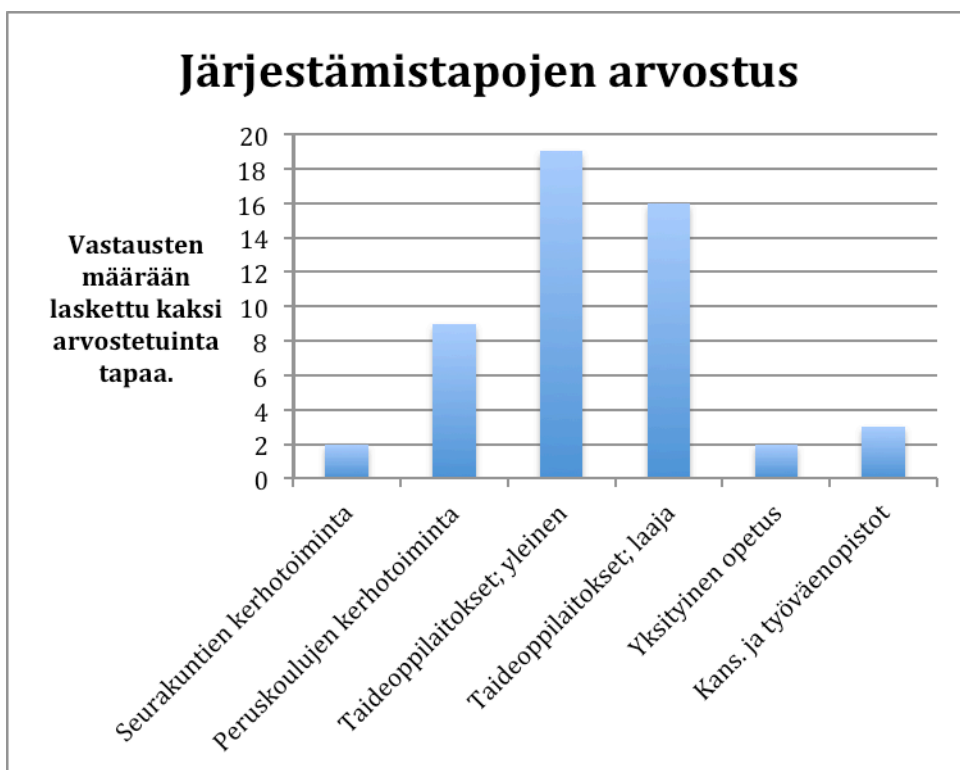
Kuvassa 6 on laskettu vanhempien vastauksista tärkein ja toiseksi tärkein valintakriteeri yhteen ja esitetty saadut tulokset pylväinä. Kyselyn kohdassa ”muu syy”, saivat vanhemmat sanallisesti kertoa muista oppilaitoksen valintaan vaikuttavista tekijöistä.

Tässä tuotiin eniten esille aiemmat hyvät kokemukset oppilaitoksesta perheen isompien lasten harrastamisen kautta ja perheen ystävien suositus oppilaitoksesta.

Kuva 6. Oppilaitoksen valintakriteerit

Kyselyssä pyysin seuraavaksi vanhempia arvioimaan erilaisia taidekasvatuksen järjestämistapoja. Arvostetuimmaksi nousi taideoppilaitosten järjestämä opetus ja siinä taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä (kts. kuva 7). Tässä täytyy muistaa, että kysely tehtiin oppilaitoksissa, joissa valtaosa oppilaista opiskelee juuri yleisen oppimäärän mukaan. Nämäkin vanhemmat kuitenkin nostivat myös peruskouluissa järjestetyn kerhotoiminnan arvokkaaksi tavaksi; tämä indikoi harrastamisajan ja -paikan helppouden merkitystä perheille. Tämä tuli ilmi myös Riina Sinisalon tekemässä asiakastytyväisyystutkimuksessa espoolaisissa taideoppilaitoksissa; opetuspaikan sijoittuminen sopivan matkan päähän kodista koettiin tärkeäksi. (Sinisalo 2009, 66.) Monessa tämän kyselyn vastauksessa myös todettiin, että on vaikea laittaa näitä tapoja arvojärjestykseen, tärkeintä on että lapsi viihtyy harrastuksessaan.

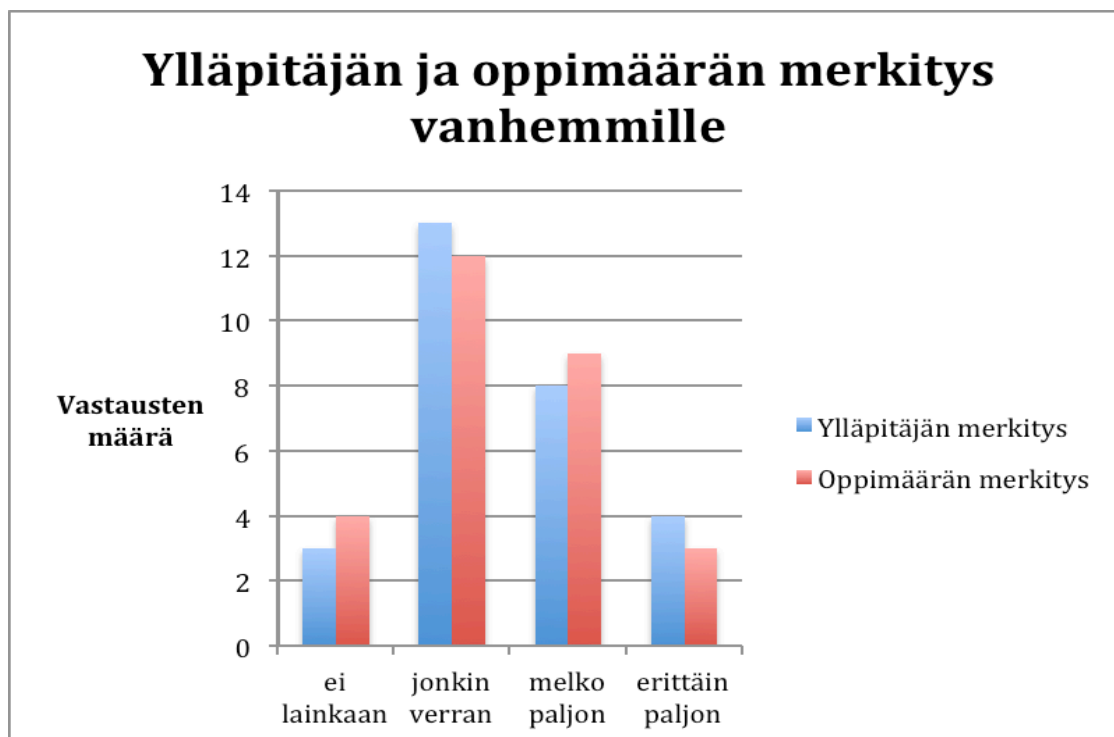

Kuva 7. Taidekasvatuksen järjestämistapojen arvostus

Lisäksi kysyin kyselyssä harrastuspaikan ylläpitäjän ja oppimäärän merkitystä vanhemmille (kts. kuva 8). Kummallakin näyttäisi olevan merkitystä, mutta koska kyselyssä ei pyydetty merkityksen selityksiä, jää tulos vajavaiseksi. Sanallisissa vastauksissa vanhemmat painottivat sisällön ja opettajan persoonan merkitystä sekä ilon ja motivaation säilymistä (erityisesti murrosiässä), harrastusta kohtaan.

- *Niin kauan kun lapsi on innostunut harrastuksesta ja osallistuu mielellään, harrastusta jatketaan.*

Ymmärrettävästi vanhemmat haluavat lastensa viihtyvän, mutta onko tämän päivän kompastuskivi ”kiva”? Taiteen perusopetus on tasolta toiselle etenevää ja edellyttää myös oppilaalta jonkinasteista sitoutumista tekemiseen. Aina uuden asian opetteleminen ei välttämättä ole helppoa, siis kivaa, ja tuolloin tarvitaan myös vanhempien oikeaa asennoitumista harrastukseen; taito on pitkäjänteisen tekemisen tulos.

Kuva 8. Ylläpitäjän ja oppimäärän merkitys vanhemmille.

Keväällä 2009 vastasin vanhempana kyselyyn taideopetuksesta. Kysely oli Riina Sinisaloon opinnäytetyönä tekemä sähköinen kysely jolla kartoitettiin vanhempien ja oppilaiden tyytyväisyyttä taideoppilaitoksen tarjoamaan palveluun. Tutkimus toteutettiin kahdeksassa espoolaisessa taideoppilaitoksessa. Tuossa tutkimuksessa kävi ilmi että taideoppilaitosten asiakkaat (oppilaat ja vanhemmat) ovat yleisesti tyytyväisiä hankkimaansa palveluun ja näkevät ne henkilökohtaisena ilonaiheina ja hyvinvoinnin edistäjänä sekä tärkeänä osana kunnan palveluja. (Sinisalo 2009, 68.)

5.5 Muutos ja päätelmät

Rahoitus nousi esille sekä sähköisen kyselyn vapaakenttä-vastauksissa, (kysymättä yhtään kysymystä rahoituksesta), että keskusteluissa sidosryhmien edustajien ja opettajien kanssa. Sen merkitys oppilaitoksen toiminnalle on tällä hetkellä valtava ja se, että valtion tuki kohdistuu ainoastaan laajalle oppimäärälle koetaan epäoikeudenmukaisena.

-Taiteen perusopetuksen käytänteet ja sen rahoitus tuntuvat olevan kovin

sekava vyyhti. Niiden tasapuolittaminen siten, että kaikki taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset olisivat tasa-arvoisessa asemassa olisi hyvin tärkeää työntekijän näkökulmasta katsottuna. Ei tunnu kovin mukavalta kuulla, että tuetuissa oppilaitoksissa voidaan tehdä asioita ja solmia työsuhteita, joita tukea saamattomissa oppilaitoksissa ei voida tehdä. (Tanssi.)

-Vapaan perusopetuksen tulisi olla yhtä arvokasta kuin muutamien huipujen valmennus maailmanvalloitukseen suomen nimeä kartalle viemään. Tukirahojen tulisi jakautua tasaisesti molempiin. (Musiikki.)

Osa niistä oppilaitoksista, joiden rehtoreille soitin lähettääkseni sähköisen kyselyn opettajille, ilmoitti juuri siirtyneensä kokonaan laajaan oppimäärään. Kysyessäni syytä oli vastaus rahoituksen kohdistuminen siihen; ilman laajaa oppimäärää ei oppilaitos voi kehittää toimintaansa, so. hakea valtion rahoitusta. Tämä on erittäin harmillista, sillä moni kertoi yleisen oppimäärän palvelevan oppilaita paremmin, mutta muutaakaan vaihtoehtoa ei tällä hetkellä ole. Kaupungin tuki on rajallinen ja riittämätön oppilaitosten tarpeisiin. Ainoaksi vaihtoehdoksi jää lukukausimaksujen korottaminen ja/tai opetuksen muuttaminen kokonaan laajan oppimäärän mukaiseksi.

Toinen esille noussut muutos on lasten harrastamisen määrä; vielä parikymmentä vuotta sitten lapsilla oli yksi harrastus kodin ulkopuolella. Nykyään suurimmalla osalla on useampi harrastus viikossa, pahimmillaan monta harrastusta samana iltana. Tässä yhteiskunnan muuttuminen tietotekniikan kehittymisen myötä on konkreettinen: lapset tietävät ja saavat tietoa eri mahdollisuuksista paljon aiempaa helpommin ja nopeammin. Vanhemmat uskovat toimivansa hyvin kun mahdollistavat lapselle monta eri kokemusta, mutta missä menee raja? Pitäisikö perheellä olla edes yksi harrastuksista vapaa ilta viikossa?

Sähköisen kyselyn vapaa kenttä -kysymys taiteen perusopetuksen tulevaisuudesta nosti rahoituksen ja taiteen perusopetuksen rakenteen lisäksi esille opetussisällöt. Teksteissä pohdittiin taiteen perusopetuksen asemaa opetuskentässä; katsottiin että taiteen perusopetuksen tulee pysyä harrastamiseen kannustavana ja yleissivistävänä. Toisaalta nähtiin hyvänä tehdä ero jatko-opiskelukelpoisuuden ja omien tavoitteiden saavuttamisen opettamisessa, tähän laaja ja yleinen oppimäärä sopivat hyvin.

Valinnanvaraa ja kaikille halukkaille osallistumisen mahdollisuutta painotettiin, myös peruskouluihin integrointia ehdotettiin.

- Tanssin osalta olisi hienoa jos sitä saisi enemmän myös peruskoulujen opetussuunnitelmaan. (Tanssi.)

-Tärkeintä on mielestäni saattaa opetus mahdollisimman lähelle käytännön vaatimuksia. Pitäisi opettaa oppilaille niitä taitoja joita he tarvitsevat pystyäkseen jatkamaan harrastuksensa parissa mahdollisimman pitkään ja omatoimisesti. (Musiikki.)

- Itse opetan oppilaitoksessa, jossa ei ole pakko tehdä mitään tutkintoa. Oppilaani edistyvät aivan yhtä hyvin ja jopa paremmin kuin aiemmassa työssäni (n. 10 v. kokemus), jossa opinnot tähtäsivät ainoastaan tutkintojen suorittamiseen. (Musiikki.)

Tämän hetkinen taiteen perusopetuksen rakenne tuntuu keinotekoiselta vain toista oppimäärää suosivan rahoitusjärjestelmän kanssa. Mikään oppimäärä tai järjestelmä ei kuitenkaan yksinään kasvata virtuooseja ja ammattilaisia tai positiivista energiaa harrastuksestaan saavia kansalaisia, tarvitaan asiansa osaavat, pätevät opettajat ja oppilaan oma intohimo ja halu panostaa aikaa ja energiaa johonkin tiettyyn taiteenalaan.

6 OMAA POHDINTAA

6.1 Oman oppilaitoksen opetuksen muutos

Oma taiteen perusopetus-historiani alkaa vuodesta 1999 jolloin anoimme Espoon kaupungilta oppilaitokselle taiteen perusopetuslupaa. Tuolloin tutustuin niihin vaatimuksiin jotka silloin olivat voimassa. Tämän jälkeen opetimme pitkään, vuoteen 2005 saakka, oppilaita yhtäläisesti jakamatta heitä erikseen taiteen perusopetukseen ja ei-taiteen perusopetukseen. Koska emme tuolloin hakeneet julkista tukea, emme

valtion emmekä kaupungin, ei ollut tarvetta kategorisoida oppilaita. Osa oppilaista vain osallistui teoria- ja bändiopetukseen, osa ei.

Vuoden 2005 yleisen oppimäärän ops-perusteiden voimaantumisen jälkeen olemme opettajien kanssa keskustelleet valtavasti siitä mitä yleinen oppimäärä on. Alunvastustamisen ja päänpyörittelyn jälkeen olen nyt huomannut miten kaikki ovat sopeutuneet tilanteeseen ja hyväksyneet todellisuuden: kaikki oppilaat eivät halua syventävää opetusta. Tämä oppilaan asemaan asettuminen oli opettajille varmasti vaikein asia ymmärtää; suhtautuvathan he kaikki intohimoisesti musiikkiin ja oman instrumenttinsa opettamiseen ja ikään kuin olettivat että lapsi/nuori joka tulee tunnille jakaa tämän tunteen. Yhteiskunta on kuitenkin muuttunut voimakkaasti viimeisen 20 vuoden aikana ja informaatiotulva on valtava entiseen verrattuna. Nykypäivän lapsilla on useampi harrastus viikossa eikä soittoharrastus välttämättä ole numero ykkönen, ei ehkä edes toinen tärkeysjärjestyksessä. Heille saattaa riittää se että he tulevat tunnille kerran viikossa ja soittavat/harjoittelevat silloin opettajan ja, ryhmäopetuksen ollessa kyseessä, kavereiden kanssa. Siinä hetkessä musiikki on fokuksessa, tunnin jälkeen se ei enää ehkä sitä ole.

Omassa oppilaitoksessani tämä on nyt mielestäni oivallettu ja opettajat ovat riisuneet turhat paineet ja olettamukset pois sekä omilta, että yleisen oppimäärän oppilaiden, harteilta. Tällä hetkellä järjestelmä yleisen ja laajan oppimäärän välillä toimii meillä hyvin juuri tällä tasolla: jos yleisen oppimäärän mukaan opiskeleva oppilas osoittaa haluavansa syventävää soitonopiskelua; hän harjoittelee kotona päivittäin, osallistuu musiikin perusteiden tunneille ja on aktiivinen esiintyjä ja oppija, ehdotetaan hänelle siirtymistä laajan oppimäärän piiriin. Tällöin myös opettaja tietää asennoitua oppilaaseen eri tavalla; on selvää että edistyminen ja uuden tiedon vastaanottokyky on erilainen tällaisen motivaation omaavan oppilaan kohdalla.

Olemmekin päätyneet jakamaan yleisen ja laajan oppimäärän seuraavasti: laaja oppimäärä on syventävää soitonopiskelua ja sisältää useamman viikkotunnin (soittotunti pariopetuksena, teorialuento, yhteismusisointi sekä esiintymiset ja tasosuoritukset) ja yleinen oppimäärä on hyvinvointia musiikista sisältäen yhden viikkotunnin pienryhmäopetuksena. Opetussisältö on periaatteessa kummassakin sama, vain asennoituminen tekemiseen ja oppimiseen on erilainen. Tietyt asiat voi opettaja jättää yleisen

oppimäärän puolella tiedon tasolle, kun/jos oppilas siirtyy laajan oppimäärän opetukseen saadaan tiedon tasolla olevat asiat helposti vietyä taidon tasolle. Vaikka tiedon ja taidon taso on yksilöllistä voi opettaja kuitenkin yleisen oppimäärän puolella tietoisesti olla vaatimatta kaikkien opettavien osa-alueiden täydellistä sisäistämistä. Myös laajan oppimäärän puolella olemme päätyneet painottamaan käytännön muusikkoutta, sitä että oppilas osaa ja uskaltaa ottaa vastuuta soittamisestaan ja tietää miten toimia eri tilanteissa.

Oma kokemukseni yleisen oppimäärän opettamisesta on positiivinen, olen pitänyt sen vapaudesta ja oppilaslähtöisyydestä, siitä että voin suunnitella sisältöä yhdessä oppilaiden kanssa. Oppilailla on monta harrastusta ja musiikki on vain yksi muiden joukossa. Koen, että enemmän kuin soitonopettaminen, on tehtäväni antaa välineitä itsensä ilmaisuun musiikin kautta, sen ei tarvitse olla täydellistä soittamista, pienikin taito voi riittää. Tärkeää on luoda uskallusta ja luottamusta instrumenttia kohtaan, niin että sen viitsii ottaa käyttöön silloin kun tarvitsee tunteilleen ilmaisukanavan. Tämä pätee kaikkiin taiteenlajeihin, niillä on kaikilla mahdollisuus auttaa lasta ja nuorta oman elämän hallinnassa tässä, yhä vain avoimemmassa ja monimutkaistuvassa, yhteiskunnassa. Sari Nären mukaan intiimi on tullut julkiseksi ja mm. tosi-tv sarjat pudotuspeleineen vahvistavat häpeän kestämiseen kouluttamista. Lapset ja nuoret opetetaan kestämään häpeää ja sietämään henkistä väkivaltaa, kipua. Lapsuuden ja aikuisuuden raja hämärtyy, sitä ei oikeastaan ole. Lasten mieli ja mielikuvitus tuhoetaan kun sille ei anneta tilaa kasvaa ja kehittyä, vaan siihen syötetään valmiita malleja ja ratkaisuja. Satuttamisen, syyllistämisen ja nöyryyttämisen kulttuurissa on haastavaa muodostaa tervettä identiteettiä. (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008.) Taidekasvatus antaa siihen välineitä.

Omassa musiikkioppilaitoksessani on käytössä molemmat oppimäärät; yleisen puolella ryhmäopetus ja laajan puolella pariopetus. Myös yksilöopetusta on tarjolla, joskin sen lukukausimaksu on korkein ja näin se on kallein vaihtoehto perheille. Kaikki oppilaat osallistuvat opiskelemaan tullessaan yleisen oppimäärän opetukseen ja siirtyvät laajan oppimäärän piiriin niin halutessaan. Siirtymisestä sovitaan yhdessä opettajan ja perheen kanssa; yleiseen oppimäärään verrattuna laajan opiskelu on vaativampaa ja edellyttää oppilaalta aikaa ja halua sitoutua harrastukseensa. Valtaosa oppilaista, Rytmimusiikkiopisto Taukon 500 oppilaasta 90 %, opiskelee yleisen oppi-

määrän puolella ja he ovat siihen tyytyväisiä. Laajan oppimäärän pariopetus on koettu toimivaksi, siinä opettaja ja kaksi oppilasta muodostavat tiimin jotka sparraavat toisiaan koko ajan. Tähän löytyy mielenkiintoinen yhteys historiasta; kun Martin Wegelius toi Suomeen musiikkikouluopetuksen 1882, oli se ryhmäopetusta. Hän joutui puolustamaan käytäntöä silloisille yksityisopettajille jotka perustivat opetuksena mestari-kisälli asetelmaan. Wegelius korosti ryhmäopetuksen synnyttämää positiivista kilpailua, sekä sitä että oppilaat oppivat toisiltaan ja tottuvat esiintymään toisilleen, toisin kuin yksilöopetuksessa. (Broman-Kananen 2005, 42)

Aiemmin mainitsin kaksi murrosvaihetta, jotka Broman-Kananen omassa tutkimuksessaan oli musiikinopetuksen historiassa hahmottanut. Ensimmäinen murrosvaihe mahdollisti määrällisesti ja laadullisesti paremman opetuksen järjestämisen valtion tuen myötä. Toinen murrosvaihe eriytti perusopetuksen ja ammattiopetuksen toisistaan. Nyt elämme mielestäni kolmatta murrosvaihetta, jonka aloitti uudet opetus-suunnitelman perusteet yleiselle oppimäärälle vuonna 2005. Opetuksessa ne eriyttivät omaksi iloksi opiskelun ja ammattialan jatko-opinnot mahdollistavan opetuksen toisistaan. Dilemma, joka tästä syntyi johtuu siitä, että alkuopetus ei ole erilaista riippumatta siitä aikooko oppilas tulevaisuudessa ammattiin vai ei. Tämä koskee kaikkia taiteenaloja; 7 – 12 –vuotiaiden opetus on samanlaista riippumatta oppimäärästä. Miten siis valita oppimäärä? Opettajat ovat ymmällään, he opettavat sen oppimäärän mukaan mikä oppilaitoksessa sattuu olemaan. Hyvin harvassa oppilaitoksessa on molemmat oppimäärät käytössä. Sinänsä ammattiin valmentavan ja omaksi iloksi harrastamisen eriyttäminen ei ole ongelma, haaste on taiteen perusopetuksen rakenne ja oppimäärien erilainen julkinen rahoitus. Tämä kolmas murrosvaihe linkittyy yhteiskunnan muutokseen; yhä useampi lapsi ja nuori harrastaa koulun ulkopuolella yhä useampaa harrastusta viikossa. Toimintaympäristön muutos asettaa myös palveluiden tarjoajille uusia haasteita; miten vastata kysyntään tyydyttävällä tavalla? Yhtenä vastauksena on taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä, joka keskittyy omaksi iloksi harrastamiseen ja hyvinvoinnin lisäämiseen.

6.2 Hiljainen tieto

Hiljainen tieto on kokemukseen perustuvaa, se mitä monet sadat opettajat tässä maassa ovat tehneet oppilaidensa kanssa taiteen perusopetuksessa viimeisten, vaikka kymmenen vuoden aikana. Dialogin analysointi on myös intuitiivista omaan kokemukseen perustuvaa ja siis tulkinnallista mutta erittäin arvokasta hiljaisen tiedon sanoiksi pukemista.

Keskustelut sidosryhmiin kuuluvien henkilöiden kanssa ovat itselleni avanneet useasti uusia ajatuksia ja antaneet aihetta iloon. Emme mitenkään pärjää täällä yksin, tarvitsemme toisiamme ja toistemme kokemuksia päästäksemme eteenpäin. Hyväksi koetut käytänteet eivät leviä itsestään, tarvitaan tapaamisia, seminaareja ja koulutuksia, jotta tieto leviää. Usein opettajat myös aliarvioivat omaa tekemistään, eivät ajattele että joku muu voisi hyötyä omasta kokemuksellisesta tiedosta joka syntyy tekemisen kautta. Ajattelun tulisikin olla niin, että jos yksikin kuuliija saa jotakin siitä mitä kerrot, on se ollut esittämisen väärä.

Annu Tuovila tutki väitöskirjassaan ”Mä soitan ihan omasta ilosta” (2003) 7 – 13 vuotiaiden lasten musiikin harrastamista ja musiikkiopisto-opiskelua. Hän toteaa että opettajan tekninen osaaminen ei enää riitä, vaan tarvitaan myös sosiaalista kykyä kohdata lapsi ja vanhemmat. Oppilaan kohtaaminen vaatii opettajaa kiinnostumaan lapsen arjesta myös opetustilanteen ulkopuolella. (Tuovila 2003, 249.) Oma kokemukseni opettamisesta on sama; tunnin kulusta osa tulee käyttää oppilaan kuulumisiin ja myös niistä keskusteluun. Lapsen tulee voida tuntea itsensä merkitykselliseksi omana itsenään, ei pelkästään soitto- (tai jonkin muun) taidon osaamisen kautta. Tätä oppilaiden elämän tuntemista kartoitin opettajia haastatellessani kysymyksellä oppilaiden harrastusten määrästä. Monet osasivat eritellysti kertoa oppilaidensa tilanteista, mikä oli ilahduttavaa. Se kertoo opettajien aiakin yleisen oppimäärään puolella antavan aikaa sekä itselleen että oppilailleen oppimisen prosessissa.

6.3 Heikot signaalit

Heikkoja signaaleja etsiessä törmää usein helpommin erittäin näkyviin ja jopa jo trendeinä pidettäviin ilmiöihin. Rivien välistä lukeminen ja puheen nyanssien merkitysten ymmärtäminen laajemmassa mittakaavassa on taito sinänsä ja sitä voi tietoisesti harjoittaa itsessään.

Jo vanhentunut heikko signaali yhteiskunnan muuttumisesta oli vanhempien huono osallistuminen järjestettyihin vanhempainiltoihin tai vanhempainoimikuntiin. Perhe-elämän hektisyys, kiire ja stressi vaikuttivat siihen ettei vanhemmilla ollut mahdollisuutta irtautua yhteisen hyvän tekemiseen. Seuraava signaali oli lasten harrastusten määrän lisääntyminen. Uuden, mielenkiintoa herättävän harrastuksen lisääminen jo olemassaolevien joukkoon on aikataulullisesti koko ajan haastavampaa. Nykyään jo ohjeistan vanhempia: ei kahta harrastusta samalle päivälle. Onko tämä signaali arvomaailman muuttumisesta, kasvatusvastuun siirtämisestä muille aikuisille?

Samalla kun lasten harrastukset lisääntyvät, on aikaa yhtä harrastusta kohden vähemmän. Tässä törmäävät opettajan ja oppilaan odotukset; soitonopettaja odottaa että soittamista treenataan kotona mutta milloin sitä voi tehdä kun harrastuksia on joka illalle?

Jo ennen vuosituhannen vaihdetta saimme omaan oppilaitokseen oppilaita laajan oppimäärän oppilaitoksista. Siirtyminen johtui liian rankasta opiskelutahdistista ja yksityinen oppilaitos ilman suorituspakkoa kuulosti sopivammalta vaihtoehdolta. Tämä signaali laajan rankkuudesta on jonkin verran hiipunut hopsittamisen (henkilökohtainen opetussuunnitelma) myötä; kun laajan oppimäärän oppilaitokset sallivat oppilaiden tekevän opintoja omaan tahtiinsa ja ”vapauttavat” heidät pakollisista suorituksista ja osallistumisesta oheistunteihin, on oppilaitoksen vaihtamisen painekin hellittänyt.

Edellisen, vuoden 2004, peruskoulun opetussuunnitelmauudistuksen jälkeen 7:n luokan musiikin opetussuunnitelmaan lisättiin kitaransoittoon tutustuminen. Tämä aiheutti valtavan ryntäyksen kitaransoitonopetukseen, nimenomaan murrosikäisten joukossa. Nämä oppilaat eivät hakeneet klassisen kitaransoiton opetusta, jota tarjotaan laajan oppimäärän opistoissa vaan laulujen säestämistä ja pop/rockmusiikin soitonopetusta. Yleinen oppimäärä vastasi tähän tarpeeseen hyvin.

Pelottava ja ahdistusta lisäävä tilanne oppilaitoksessa on aina kun lukukausimaksua joudutaan korottamaan. Millaisia reaktioita vanhemmilta tulee, joudutaanko vastamaan syytösten ryöppyyn rahastamisesta? Ilman valtion tukea toimivat oppilaitokset joutuvat perimään korkeita lukukausimaksuja voidakseen ylläpitää toimintaa. Hiljainen signaali ymmärryksestä ja luottamuksesta toimijaa kohtaan on korotusten hyväksyminen ilman suurta kritiikkiä. Tämä kertonee paitsi vanhempien hyväksynnästä myös laajemmin yhteiskunnassa tapahtuvasta arvomuutoksesta; kodin ja koulun ulkopuolinen harrastaminen koetaan niin tärkeäksi, että on luonnollista ja oikein että siitä maksetaan. Tämä on kaksiteräinen miekka, sillä samalla kun se mahdollistaa oppilaitosten toiminnan ja pedagogien työllistymisen alalle, lisää se perheiden eriarvoisuutta lasten kasvattamisessa, kaikilla ei ole varaa kalliisiin lukukausimaksuihin.

Usealla opiskelijalla joiden kanssa olen keskustellut, oli vaikeuksia saada lopputyö-
leen työelämän tilaajaa. Työn tuloksista oltiin kyllä kiinnostuneita, mutta aikaa ja työnohjaaja-resursseja ei tuntunut löytyvän. Ilmeisesti opiskelijan ohjaus koetaan taakaksi ja pelätään keskustelujen ja työn kommentoimisen vievän kohtuuttoman paljon työaika. Vaikka käsitteet slow life, downshifting ja degrowth ovat jo jonkin aikaa olleet mediassa esillä, ei vaikutus näy vielä työelämässä. Heilurin heilahdus puolelta toiselle on kovin hidas ja työelämän (ja sitä kautta perhe-elämän) kiire ja stressi ei ole hellittänyt. Työntekijöillä on ajoittain liian suuri työtaakka ja kaikki ylimääräinen, uudistukset ja hankkeet, koetaan raskaiksi ja liikaa aikaa vieviksi.

Jo muutaman viime vuoden ajan on myös musiikkioppilaitoskentän rehtoreiden joukossa ollut havaittavissa kasvava hyväksyminen ja kiinnostus yleistä oppimäärää kohtaan. Sen käyttöönottoa rajoittaa kuitenkin rahoituksen puute.

Viimeisin hiljainen signaali on positiivinen; yli 25 vuoden kokemuksella uusien oppilaiden yhteydenotosta keväisin, on tämä kuluva kevät 2012 osoittanut pientä piristystä. Yhteydenottoja on tullut muutamaa viime vuotta enemmän, tämä indikoi taloustilanteen pientä elpymistä. Perheet uskaltavat taas varovaisesti luottaa työpaikan pysyvyyteen ja suoda lapsilleen arvokas harrastus.

7 YHTEENVETO

Tämän tutkimuksen valossa näen taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän palvelevan hyvin niitä oppilaita, joille laaja oppimäärä on muiden harrastusten ohella liian vaativaa, sekä sen vaatiman ajan että laajan sisällön vuoksi. Myös opettajat näkevät asian näin, mutta monen kohdalla opetuksen sisältö ja tavoitteet kaipaavat vielä täsmennystä. Liian usein opetetaan edelleen niin kuin aina ennenkin. Hyvinvoinnin ja oman elämän mielekkyyden painottaminen yhteisen tekemisen kautta sopii hyvin yleisen oppimäärän sisällöksi. Tällöin myös opettajan tulee tiedostaa ettei taito siinänsä ole pääasia, vaan sosiaalinen kanssakäyminen, yhteisen arjen jakaminen oppilaiden kanssa.

7.1 Hyvinvoinnin näkökulma taiteissa

Kaiken kaikkiaan jäi tämän tutkimuksen annista vahva tunne siitä hyvää tekevästä vaikutuksesta joka taiteilla ja luovuudella meille on. Hyvä olo ei kuitenkaan synny pakottamalla, lisäämällä opetustuntimääriä tai määrittelemällä tiukat opetussisällöt ja tavoitteet opetukselle. Hyvinvointia edistää yksilön oma valta omaan tekemiseen, omat valinnat ja asiantunteva ohjaus siihen mitä on valinnut.

Opetusministeriön toteuttama vuoden 2009 nuorisobarometrin teemana oli taide ja kulttuuri. Ko. kysely toteutettiin satunnaisotannalla ja vastaajina oli myös muita kuin taiteen perusopetuksen piirissä olevia nuoria. Nuorisobarometrissa 2009 kysyttiin, kuinka tärkeitä syitä taiteen tai kulttuurin parissa toimimiselle erilaiset asiat nuorten mielestä ovat. Selvästi tärkeimpiä kyselyn mukaan olivat ilo, elämykset ja onnistumiset. Hyvin tärkeitä syitä nuorten mielestä olivat myös itseilmaisus, uuden luominen sekä tietojen ja taitojen oppiminen. Seuraavana tärkeysjärjestyksessä tuli yhteisöllisyyteen liittyviä syitä, kuten yhdessä tekeminen ja kaverien tapaaminen. (Myllyniemi 2009, 38–39.)

Myrsky-taidehankkeilla on ollut positiivista vaikutusta nuorten kokemaan hyvinvointiin erityisesti itseilmaisussa, taitojen kehittymisessä ja yhteisöllisyydessä, sekä yhteisyysuhteiden rakentumisessa. Taiteen tekeminen on lisännyt rohkeutta, tyytyväisyyttä ja iloa elämään sekä taitoja jäsentää maailmaa ja ilmaista itseään. (Sivonen, Kotilainen & Suoninen 2011.)

Myös taiteen perusopetuksen oppilaille Virvatuli-itsearviointihankkeen taustaselvityksenä tehty oppilaskysely tuotti saman tuloksen: tärkeintä oli harrastuksen tuoma ilo, elämykset ja onnistumiset (Holopainen 2010).

Aikuisten lapsille ja nuorille antama aika on oleellista hyvinvoinnin toteutumiselle. Jos opettajalla on kovin kiire ja ajatukset muualla, ei oppilas saa hyvinvoinnin kokemusta vaan päinvastoin kokee olevansa vain tiellä ja rasitteena jollekin aikuisen "tärkeämmälle" asialle. Näin asia on varmasti monessa perheessä; vanhempien työstressi ja lisääntyvät vaatimukset työpaikoilla näkyvät perheen arjessa ajan vähyytenä lapsille. Lapset ja nuoret hakevat hyväksyntää ja yhteisöllisyyttä, vahvistusta olemassaololleen, yhä enemmän myös kodin ulkopuolelta.

Tärkeä trendi on nuorten vapaa-ajan kasvava merkitys rakennuspilarina nuorten elämässä. Vuonna 2006 70 % vastasi ystävien puutteen johtavan syrjäytymiseen, vuonna 2009 jo 90 % vastasi näin. Nuoret itse katsovat siis ystävien puutteen olevan koulutuksen puutetta suurempi syrjäytymisen aiheuttaja. Tämä on hyvinvointipoliittisen suunnittelun kannalta olennainen tulos. (Myllyniemi 2009.)

Sami Myllyniemi kysyy myös missä määrin nuorten elämää ja hyvinvointia on ylipäänsä mahdollista normittaa moniarvoisessa yhteiskunnassa. Polarisaatio-käsitettä käytetään ahkerasti kuvaamaan esimerkiksi hyvinvoinnin eri ääripäitä; hyvinvoiviin, hyvin pärjääviin nuoriin ja toisaalta entistäkin huonommin voiviin nuoriin. Polarisaation kaltaisia dikotomisista termejä on muitakin: hyvinvointi-pahoinvointi, osallisuus-syrjäytyminen, tasa-arvoisuus-eriarvoisuus. Mustavalkoiset käsiteparit ikään kuin unohtavat välissä olevat "keskiverto"-nuoret ja heidän tilanteensa. (Myllyniemi 2009.)

Taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä vastaa ehkä juuri näiden käsiteparien välissä olevien tarpeeseen päästä tekemään ja olemaan, ilman valtavan suuria vaatimuksia tai odotuksia mutta kuitenkin tavoitteellisesti koko ajan uutta oppien ja omaa minuuttaan rakentaen. Sami Myllyniemi ehdottaakin, että institutionaalisten ja yksilönäkökulmien lisäksi nuorten hyvinvointia voisi valottaa myös yhteisöihin ja ryhmiin kuulumisen kautta, tutkia miten nuorten harrastaminen ja omaehtoinen toiminta rakentaa hyvinvointia (Myllyniemi 2009).

Opettajia haastatellessani kysyin saavatko oppilaat tunnilla jotain muuta kuin taiteen perusopetus opetuksen. Kaikki opettajat nimesivät sosiaalisen kontaktin, sekä uuden aikuisen, että ryhmässä kavereiden muodossa. Ryhmähenki, itsetuntemuksen kehittyminen ja toisen huomioon ottaminen mainittiin valtavaksi voimavaraksi lapsen ja nuoren elämässä.

Kulttuuriin kuuluu myös vastavuoroisuus, emme vain passiivisesti ota vastaan vaan myös aktiivisesti vaikutamme kulttuuriin, sen muotoutumiseen ja kehittymiseen. Yhtäältä kulttuuri rakentaa yksilöiden arvoja, asenteita ja ajatusmalleja. Se myös muokkaa ryhmien käyttäytymistä ja niiden toimintaa. Toisaalta kulttuuri on ihmisten luoma ympäristö ja todellisuus jonka muokkaamiseen yksilöt ja ryhmät osallistuvat. (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 9.)

Näin syntyy vuorovaikutussuhteita joita emme tietoisesti ajattele, mutta jotka alitajuisesti vaikuttavat kunkin yksilön identiteetin ja maailmankuvan rakentamiseen, taiteen perusopetus muiden muassa.

Musiikinopetukseen ollaan pikkuhiljaa lisäämässä ryhmäopetusta mestari-kisälli asetelman rinnalle ja myös luovuudessa on nähtävissä yksilöllisestä nero-myytistä siirtyminen sosiaaliseen luovuuteen. Näenkin näiden liittyvän yhteen paitsi siinä, että musiikki jos mikä on luovaa toimintaa, niin myös yleisesti yhteiskunnan muuttumisessa; kun elämisen sykli vain kiihtyy ja tietotulva kasvaa tarvitaan kanssakulkijoita jakamaan, arvioimaan, kehittämään, toimimaan peleinä itse kunkin ajatuksia ja tekemisiä vasten.

Ryhmäpedagogiikka–seminaarissa Helsingissä syksyllä 2011 oli FM Kauko Komulainen pitämässä luentoa ryhmädynamiikan toimivuudesta luovuudessa. Hänen mielestään luovuudessa pitäisi siirtyä yksilökeskeisyydestä ryhmäkeskeiseen toimintatapaan. Hän puhui yhteisökeskeisestä aikakaudesta. Ryhmässä yksilö voi vapautua oman itsensä vankilasta ja ryhmän 'peilissä' voi monipuolistaa työmenetelmiään, tapojaan ja uskomuksiaan (Komulainen, 2011).

Yhteistoiminnallisessa oppimisessa oppilaat ja opettajat muodostavat tietoa yhdessä. Näin esim. jo kolme henkeä, opettaja ja kaksi oppilasta, muodostavat "tiimin" joka yhteistoiminnallisesti, kontrolloidusti improvisoiden muodostaa uutta(kin) tietoa.

7.2 Saavutettiin tavoitteet?

Tutkimuksessa kartoitettiin taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän asemaa kentällä ja opettajien suhtautumista sen opettamiseen. Tärkeänä osana oli myös tulevaisuuden hahmottaminen kyselyjen ja haastattelujen kautta saadun informaation avulla. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli opetetaanko yleistä oppimäärää opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti? Vastaus on kyllä ja ei; opetussuunnitelman perusteet eivät ole se asiakirja jota opettajat seuraavat, vaan oppilaitoksen oma opetussuunnitelma on opetuksen tärkein ohjaava asiakirja. Ja kyllä; oppilaitoksissa puhutaan opetussuunnitelmista jonkin verran, vaikka ne sitten unohtuvat tai jäävät takalalle. Opetussuunnitelman perusteiden ohjeet ovat kuitenkin niin väljät, että voidaan sanoa opettajien opettavan niiden mukaan. Oppilaslähtöisyys toteutuu hyvin; jokainen opettaja opettaa oppilasta, ei opetussuunnitelmaa. Kymmenellä opintokokonaisuudella ei sen sijaan ole käytännön merkitystä, useimmille se tarkoittaa lukuvuoden opetusta ilman sisällön määrittelyä. Sama opettaja opettaa molempia oppimääriä samalla tavalla, oppilas on tärkeämpi kuin oppimäärä. Vaikka yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet ja oppilaitoksen oma opetussuunnitelma tunnetaan, eivät ne vaikuta käytännön opetustyöhön juurikaan.

Toinen tutkimuskysymys oli mihin suuntaan taiteen perusopetusjärjestelmä ohjaa toimintaa ja miksi? Vahvana nousi esiin turhautuneisuus. Opettajat sekoittavat eri oppimäärät eivätkä näe tai tiedä niiden eroa. Tämä heijastuu opetukseen sekavuutena ja epävarmuutena. Osataan kyllä opettaa oppilasta hänen tarpeistaan käsin, mutta ei tiedetä mitä oppimäärää opetetaan ja miksi. Tästä syntyy yleistä oppimäärää opettaville opettajille riittämättömyyden tunne ja epävarmuus siitä teenkö oikein. Järjestelmä ohjaa myös oppilaitoksia eriarvoiseen asemaan rahoitusjärjestelmänsä kautta. Useat oppilaitokset muuttavat yleisen opetuksen laajaksi saatuaan valtion tuntiperusteisen rahoituksen tai voidakseen sitä hakea. Järjestelmä saattaa myös oppilaat ja perheet eriarvoiseen asemaan. Yleinen oppimäärä sopii suuremmalle joukolle oppilaita, mutta ilman julkista tukea toimivat oppilaitokset joutuvat perimään kalliimpia lukukausimaksuja, joka johtaa perheiden maksuvaikeuksiin. Lisäksi järjestelmä saattaa opettajat eriarvoiseen asemaan; koulutetut pedagogit haluavat tehdä oman alansa töitä, joita myös yleisen oppimäärän oppilaitokset tarjoavat. Vaikka alan

työehtosopimus on yleissitova, eivät muut kuin valtion tukemat oppilaitokset pysty sitä täysin seuraamaan.

Tavoitteiksi asetin tutkimuksen alussa ymmärryksen lisäämisen yleistä oppimäärää kohtaan tarkentamatta kenen tai keiden ymmärrystä halusin lisätä. Yllätyin siitä ylenpalttisen positiivisesta suhtautumisesta jota yleinen oppimäärä sai osakseen kentällä. Sekä sähköisen kyselyn vastaukset, että haastattelujen viesti oli vahva yleisen oppimäärän puolesta. Olen tämän tutkimuksen tulosten jäkeen vakuuttunut siitä, että yleinen oppimäärä vastaa tämän päivän lasten ja perheiden tarpeisiin hyvin. Molempia oppimääriä, laaja ja yleinen, kuitenkin tarvitaan; kummallakin on oma tehtävänsä jota tulee terävöittää opetussuunnitelman perusteissa ja taiteen perusopetusjärjestelmässä. Ymmärrystä pitänee lisätä virkamiesten, päättäjien ja edunvalvojien keskuudessa; yleiselle oppimäärälle on osoitettava oma rahoituksensa jotta se voi edelleen olla olemassa.

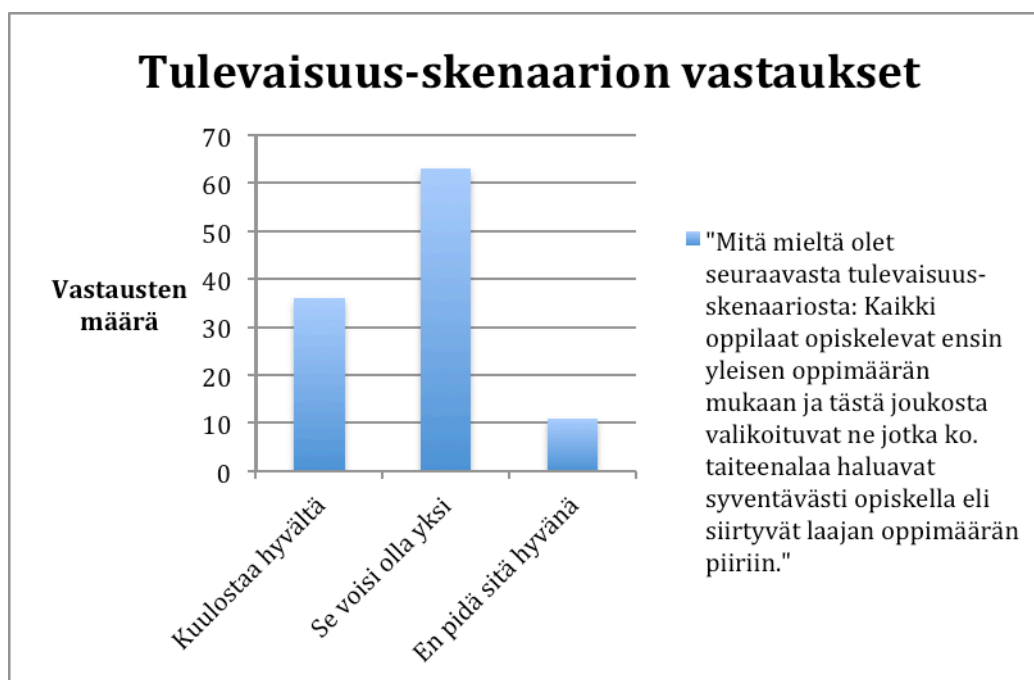
Tavoitteena oli myös toisenlaisen ajattelutavan löytäminen, todentaminen ja vahvistaminen, sekä hyvinvoinnin näkökulman vahvistaminen opetuksessa. Tällä hain toimintaympäristön muutoksen ja sen vaikutusten todentamista opetukseen ja se löytyikin selkeästi laadullisesta aineistosta. Monet opettajat, erityisesti opetusvuosiltaan nuoremmat, ovat automaattisesti mukautuneet muutokseen. He osaavat nähdä oppilaan elämän kokonaisuutena johon kuuluu muutakin kuin taideharrastus. Kodin, koulun ja kavereiden lisäksi tämän päivän lapsen elämään kuuluu useampi harrastus ja koko ajan "on line" oleminen. Tässä kiireen ja stressin arjessa taideharrastus on ehkä se henkireikä, jossa ei tarvitse suorittaa, vaan voi hengähtää ja rakentaa elämänhallintaa ja mielen tasapainoa. Voida hyvin. Osalle, kauemmin työelämässä olleille opettajille, muutos ei ole yhtä helppo, vaatii aktiivista omien tapojen ja asenteiden tutkiskelua löytääkseen ja omaksuakseen uuden tavan ajatella. Ei haluta luopua siitä mihin on totuttu; lahjakkaisiin ja ahkeriin oppilaisiin jotka harjoittelevat ja edistyvät opettajan odotusten mukaisesti. Näitäkin oppilaita toki on, ja juuri heille ammattiopinnot mahdollistava laaja oppimäärä tulee suunnata. Tämän uuden ajattelutavan vahvistamiseen en tällä tutkimuksella päässyt, siihen olisi tarvittu toimintatutkimuksen menetelmiä ja enemmän aikaa. Tässä on selkeä jatkotutkimuksen aihe, esimerkiksi uusien opetussuunnitelmien perusteiden kokeiluvaiheessa muutaman pilottioppilai-

toksen kanssa.

Tavoittena oli myös taiteen perusopetusjärjestelmän selkiyttäminen ja kahden oppimäärän tehtävän tarkentaminen siinä, sekä opetussuunnitelman perusteiden kehittämis ehdotukset tämän pohjalta. Työn edetessä tulin tuskallisen tietoiseksi siitä, ettei järjestelmän muuttaminen niin, että se palvelisi eri taiteenaloja yhtäläisesti ole helppo tehtävä. Taiteenalat ovat keskenään kovin erilaisia ja jo tuntimäärien pitäisi olla taiteenalakohtaisia palvelukseksi tarkoitustaan. Ymmärsin myös, että oppimäärillä tulee olla määritellyt kestot rahoituksen takia; oppilas tai opettaja ei opetuksen loppua tarvitse, onhan oppiminen elinikäistä, erityisesti kun puhutaan harrastamisesta. Kehittämis ehdotukset esittelen omassa luvussaan sellaisina kuin ne nyt näen.

7.3 Oppimäärien tarpeellisuus

Sähköisessä kyselyssä esittelin yhden tulevaisuus-skenaarion, jossa kaikki oppilaat aloittavat ensin yleisen oppimäärän parissa ja syventävää opetusta haluavat siirtyvät siitä laajan oppimäärän puolelle. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä että tämä voisi olla yksi mahdollisuus. Se edellyttää sitä, että jokaisessa taiteen perusopetusta antavassa oppilaitoksessa on käytössä molemmat oppimäärät.

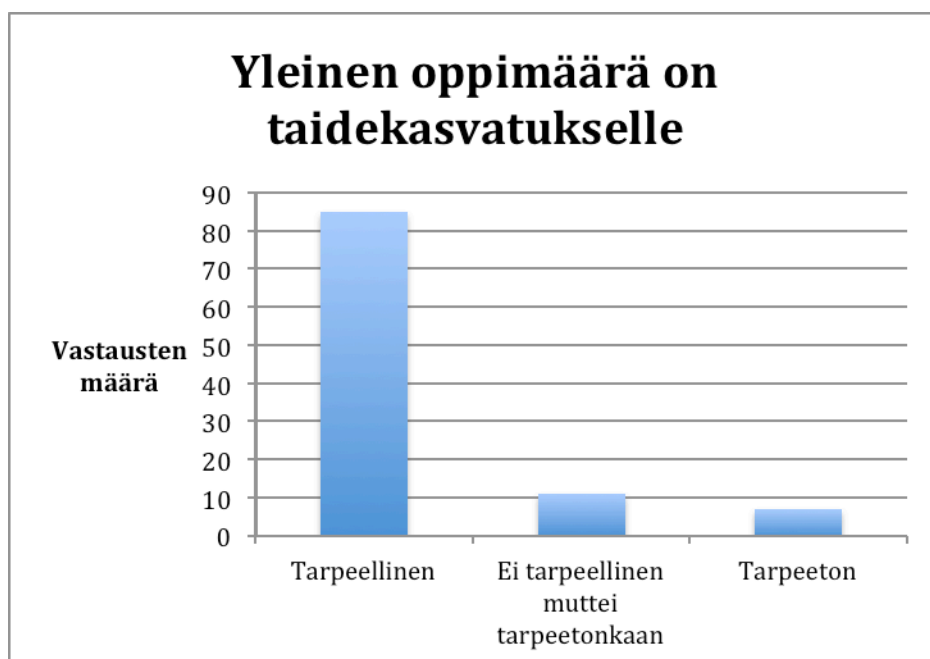
Kuva 9. Sähköisen kyselyn vastaukset ehdotukseen tulevaisuudesta.

Tässä tutkimuksessa yksikään opettaja ei ehdottanut tai ottanut puheeksi vain yhtä oppimäärää, se on kuitenkin ollut puheenaiheena mm. Virvatuli-itsearviointihankkeen seminaarien kahvipöytäkeskusteluissa. Yhden oppimäärän haasteena olisi tämän tutkimuksen valossa edelleen erilaisten oppilaiden ja heidän erilaisiin tavoitteisiin vastaaminen. Eri oppimispolut ovat olleet mietinnän alla, mutta miten oppilas tai vanhemmat osaisivat valita vaihtoehdoista oikean? Helpommalta kaikkien osapuolien kannalta tuntuu vaihtoehto, jossa opettaja ja oppilas kohtaavat ensin ja alkavat siitä rakentaa opintoja yhdessä eteenpäin, valiten oppilaalle kulloinkin parhaiten sopivan opetusmuodon.

Opetushallitus ja opetusneuvokset taas toivovat yleiselle oppimäärälle jotakin ihan muuta funktiota kuin "tavallinen" taideopetus. Se nähtäisiin mielellään taiteita yhdistävänä ja ehkä erilaisia oppijoita palvelevana oppimääränä. Tähän suuntaan opetussuunnitelman perusteet yrittävät toimintaa ohjata, samoin sanalliset ohjeet kunkin oppilaitoksen "oman profiilin" luomisesta ja paikallisiin tarpeisiin vastaamisesta. Mutta yleinen oppimäärä vastasikin ihan "tavallisten" oppilaiden tarpeisiin tarjoamalla sitä opetusta mitä lapset ja nuoret halusivat, ihan "tavallista" taideopetusta heille sopivaan tahtiin.

Taiteiden yhdistäminen, taiteidenvälisyys, on kaunis ajatus ja onnistuu, jos kyse on monitaiteellisesta oppilaitoksesta, jossa saman katon alla on mahdollisuus yhteistyöhön. Mikään oppimäärä ei kuitenkaan yksinään luo yhteistyötä eri taiteenalojen kesken, siihen tarvitaan opettajien tahtoa ja oppilaitosten resursseja, puhumattakaan oppilaiden mielenkiinnosta tai sen herättämisestä. Sähköisessä kyselyssä opettajat myös ehdottivat yleistä oppimäärää integroitavaksi peruskouluihin, iltapäiväkerhoihin, päiväkoteihin ja aikuisten osalta kansalais- ja työväenopistoihin. Näin osittain jo tapahtuukin, mutta laki edellyttää, että opetuksenjärjestäjä mahdollistaa koko oppimäärän suorittamisen, tämä tuo omat haasteensa esim. peruskouluihin ja iltapäiväkerhoihin integroinnissa.

Molempia oppimääriä siis tarvitaan, jotta oppilaiden erilaiset tavoitteet voidaan toteuttaa. Yleinen oppimäärä näyttäisi vastaavan useamman lapsen ja nuoren tarpeisiin yhtenä elämänsisällön tuojana, kun taas laaja oppimäärä vastaa niiden lasten ja nuorten tarpeisiin joilla on intohimo yhtä tiettyä taiteenalaa kohtaan. Tulevissa opetussuunnitelmien uudistuksissa tulisikin näiden kahden oppimäärän profiilia tarkentaa tähän suuntaan.

Kuva 10. Sähköisen kyselyn vastaustulos yleisen oppimäärän tarpeellisuudesta taidekasvatukselle.

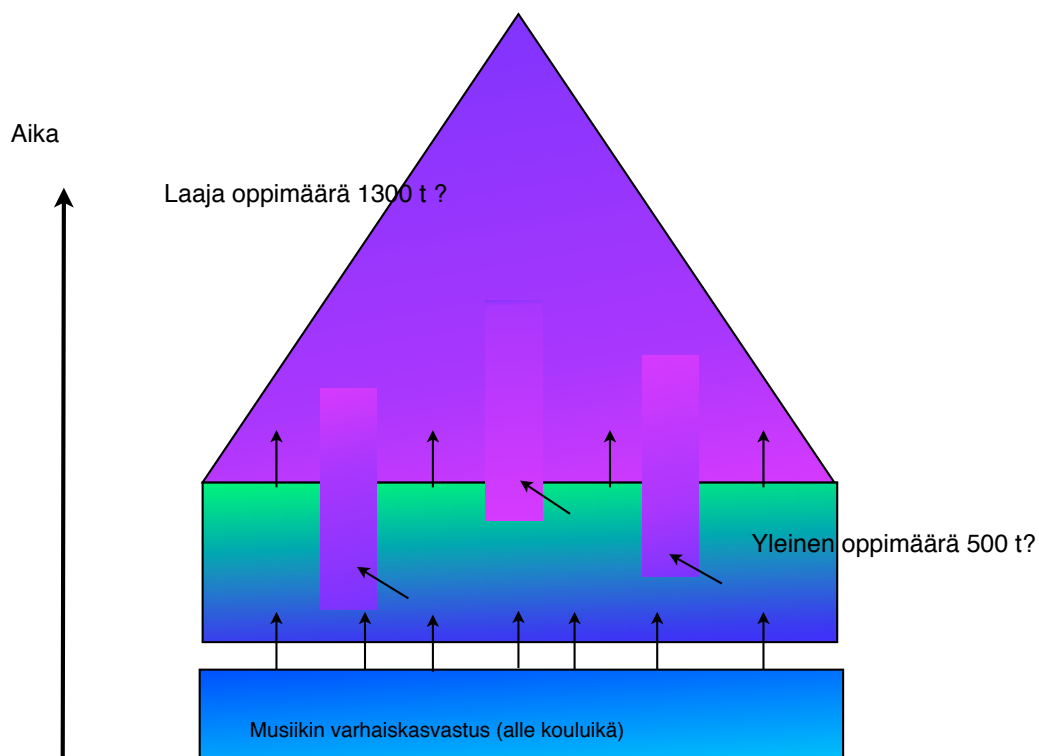
Esittelin tutkimukseni alustavia tuloksia Opetushallituksessa keväällä 2012, paikalla oli kolme opetusneuvosta. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että vielä on paljon tehtävää ennenkuin taiteen perusopetus on toimiva kokonaisuus. Alkaen siitä, että se edes terminä tunneittaisiin, saati sen kaksi oppimäärää. Kyselyssäni nimittäin tuli useampi vastaus jossa kerrottiin ettei henkilö voinut vastata kysymyksiini koska ei ymmärtänyt mitä yleinen oppimäärä on, ei vaikka sitä oli yritetty netin kautta selvittää. (Ja vaikka kysely oli lähetetty ainoastaan yleistä oppimäärää opettaville opettajille.)

Opetusneuvokset olivat kiinnostuneita tutkimuksestani ja ottivat sen hyvin vastaan, he olivat sitä mieltä että nyt on kolme vuotta aikaa selvittää eri mahdollisuuksia ja keskustella kentän kanssa. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet päivitetään näillä näkymin vuonna 2015. Opetusneuvosten mukaan ainakin yleisen oppimäärän kymmenen opintokokonaisuutta poistetaan, mutta mitä tulee tilalle on vielä auki. Opetusneuvokset olivat sitä mieltä, että jos oppimäärien tavoitteet ovat erilaiset, täytyy opetuksenkin olla erilaista. Tällä hetkellä tavoitteet ovat kuitenkin molemmissa oppimäärissä niin abstrakteja; luovan ajattelun ja toiminnan kehittymien, oppilaan minän kasvun ja kehittymisen tukeminen, eri kulttuurien ymmärtämisen ja tulkitsemisen kehittyminen, että niiden toteuttaminen voidaan tehdä monella eri tavalla. Näitä tapoja ei voida sitoa mihinkään oppimäärään vaan ne ovat kullekin opettajalle omanlaisia ja opettajan persoonasta riippuvaisia. Vain tarpeeksi konkreettiset tavoitteet voivat vaikuttaa opetukseen. Kun oppilaan tavoitteena on oppia jokin taito mahdollisimman hyvin tai niin, että voi nauttia jostakin taidosta, ollaan jo vaikeamman asian edessä: miten paljon resursseja; ajallisia, taloudellisia ja taidollisia, oppilaalla on? Miten voidaan määritellä oppisisältö "taidolle josta voi nauttia"? Ehkäpä yleinen oppimäärä ilman opintokokonaisuuksia, jossa sisältö sovitetaan oppilaan kanssa yhdessä, voisi olla vastaus tähän. Lähdetäänkin siitä, että ryhmä yhdessä opettajan kanssa sopii tavoitteista ja muokkaa niitä matkan varrella ryhmän tarpeisiin sopiviksi.

7.4 Kehittämisehdotukset

Koska tämän tutkimuksen tulos vahvisti yleisen oppimäärän tarpeellisuutta eikä laajaa oppimäärää ole tarpeen suuresti muuttaa, tulisi taiteen perusopetuksessa vahvistaa yleisen oppimäärän tehtävää järjestelmässä. Seuraavassa esittelen mallin, joka pohjautuu tutkimuksen tuloksiin: sähköisen kyselyn ja haastattelujen antiin sekä oman kokemuksen reflektointiin, siis opettajien näkemykseen taiteen perusopetuksen opettamisesta.

Taiteen perusopetuksen oppimäärät yhdistetään niin, että kaikki oppilaat aloittavat yleisen oppimäärän piirissä. Oppilas voi koska tahansa siirtyä laajan oppimäärän puolelle, kuitenkin viimeistään yläasteelle siirtyessään. Tuolloin oppilas voisi, erilaisista oppilaitoksen määrittelemistä vaihtoehdoista, valita mihin lajiin/genreen haluaa syventyä. Tämä malli edellyttää, että kaikilla taiteen perusopetusta antavilla oppilaitoksilla on molempien oppimäärien opetusoikeus ja molemmat oppimäärät myös käytössä. Oppimäärien tuntimäärät tulisi miettiä uudelleen, parhaiten eri taiteenaloja palvelisi oma tuntimäärä kullekin taiteenalalle. Laajan oppimäärän puolelta poistuisi jako perusopintoihin ja syventäviin, koska laaja on lähtökohtaisesti syventävää opiskelua. Myös rahoitus tulisi uudistaa samalla, esimerkiksi niin, että molemmille oppimäärille määritellään oma kerroin, jonka avulla valtion (ehkä kunnankin) tuki lasketaan. Yleisen oppimäärän kerroin kannustaisi ryhmäopetukseen ja laajan oppimäärän kerroin yksilö/ pariopetukseen. Tällä laskutavalla voitaisiin vaikuttaa siihen, että alkuopetuksen ollessa kyseessä oppilaitokset suosisivat ryhmäopetusta, sitten iän ja taitotason karttuessa ja mahdollisiin syventäviin opintoihin siirryttäessä, oppilaitokset voisivat järjestää henkilökohtaisempaa pari- ja yksilöopetusta, taiteenalasta riippumatta. Tuntimäärät sen sijaan voisi määrittää taiteenalakohtaisesti, sillä kuten luvussa 5.4 esitin, on taiteenalojen välillä suuriakin eroavaisuuksia tuntimäärien suhteen. Kuva 11. esittää purjehduskaavion muodossa edellä esittämäni.

Kuva 11. Tulevaisuuden purjehduskaavio

Tässä mallissa opettajat olivat eniten huolissaan lahjakkaiden ja motivoituneiden lasten opintojen mahdollisimman tehokkaan edistymisen turvaamisesta. Siis siitä, että yleinen oppimäärä ei "jarruttaisi" lahjakkaan lapsen etenemistä. Mielestäni se on turvattu jo sillä, että samasta oppilaitoksesta löytyy molemmat oppimäärät. Silloin siirtyminen oppimäärästä toiseen on mahdollisimman vaivatonta, jopa opettaja voi pysyä samana. Tämä on seikka, joka on sitä tärkeämpi mitä nuoremasta oppilaasta on kyse. Riina Sinisalon asiakastytyväsyytutkimuksessa kävi ilmi, että pitkäjän- teinen, opetussuunnitelman mukaan eteneminen on tärkeintä 13 – 20 vuotiaille. Tätä nuoremmille lapsille ei ehkä haluta asettaa liikaa paineita etenemisen suhteen ja yli 20-vuotiaat taas kokevat pitkäjän- teisen etenemisen tarpeettomana; heille opiskelusta on tullut harrastus. (Sinisalo 2009, 54.) Tämäkin vahvistaa yleisen ja laajan op- pimäärän asettamista kuvatunlaisesti osittain limittäin; juuri yläasteikäisenä pohditaan harrastusten määrää ja niihin laitettua aikaa, valitaan tulevaisuuden suuntaviivoja, joista ehkä yksi on syventävää taiteen opiskelua.

Toinen mahdollinen taiteen perusopetuksen kehittämislinja olisi malli, jossa laaja oppimäärä uudistetaan niin, että se sisältää alkeisopetuksesta alkaen erilaisia opintopolkuja, joista oppilas voi valita itselleen sopivan. Yleinen oppimäärä jäisi ainoastaan erilaisten oppijoiden, maahanmuuttajien ja aikuisten oppimääräksi. Tässä mallissa haasteena on laajan oppimäärän erilaisten opintovaihtoehtojen määrittelyminen niin, että ne vastaavat perheiden ja oppilaiden tarpeita. Käytännössä tämä olisi yhden oppimäärän malli, jossa olemassaoleva rahoituskäytäntö jäisi ennalleen ja yleisen oppimäärän merkitys supistuisi. Haasteena on tämän päivän tilanne jossa kaikki halukkaat lapset ja nuoret eivät valtion tuntiperusteiden tuen piirissä oleisiin oppilaitoksiin mahdu, jolloin nämä oppilaat hakeutuvat muihin oppilaitoksiin, usein yleisen oppimäärän mukaan opetusta antaviin kouluihin. Oppilaiden taidot ja halu oppia ovat kuitenkin samanlaisia kuin valtion tukea nauttivissa oppilaitoksissa. Näin ollen yleinen oppimäärä ei "pääse" profiloitumaan mihinkään tiettyyn tarkoitukseen koska ihan "tavallista" taiteen opetusta tarvitaan koko ajan.

Esteet oppimäärien yhteistyölle pitäisi joka tapauksessa poistaa, mm. kehittämisrahoituksen kohdentuminen vain laajalle oppimäärälle on selkeä este yhteistyölle. Taiteen perusopetukselle tulee antaa mahdollisuus kehittyä, dialogiin tulevaisuudesta tarvitaan kaikkia toimijoita. Seuraavan kerran opetussuunnitelmien perusteita uudistettaessa tulisi pohtia kenen tarpeisiin oppimäärien halutaan vastaavan ja kehittämistyö tulee tehdä siltä pohjalta.

Toivon, että tämä tutkimus synnyttää uusia ajatuksia ja sysää pohtimaan uusia, entistä paremmin perheitä ja oppilaita palvelevia, järjestelmämalleja. Syvin tutkimuksen sanoma on se, että yleinen oppimäärä on ottanut paikkansa taidekasvatuksen kentässä ja edistää hyvinvointia sallimalla oppilaan oman äänen kuulua entistä voimakkaammin opetustilanteissa.

LÄHTEET

Allardt, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.

Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.). Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot –vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 38. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes). Helsinki: Hakapaino Oy.

Broman-Kananen, Ulla-Britta 2005. På klassrummets tröskel. Om att vara lärare i musikläroinrättningsbrytningstid. Studia Musica 24. Sibelius-Akademien. Helsinki: Hakapaino Oy.

Frey, Bruno S. & Stutzer, Alois 2002. Happiness and economics. How the economy and institutions affect human well-being. Princeton University Press.

Grönholm, Inari 2011. Puhelinkeskustelu ensimmäisistä yleisen oppimäärän opetus-suunnitelman perusteista 9.11.2011.

Holopainen, Kaisa 2010. Oppilaan ääni – Kartoitus lasten ja nuorten ajatuksista taiteesta ja kulttuurista. Taiteen perusopetusliitto, Virvatuli-hankkeen taustaselvitys 2.6.2010.

Viitattu 4.10.2011. http://www.artsedu.fi/virvatuli/Oppilaiden_nakemyksista_lyhyt.pdf

Kallio-Tamminen, Tarja 2006. *Kvanttilainen todellisuus: Fysiikka ja filosofia maailmankuvan muokkaajina*. Helsinki: Yliopistopaino.

Komulainen, Kauko 2011. Ryhmäopetusta, apua! –seminaarin luento 23.9.2011. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Koramo Marika 2008. Taiteen perusopetus 2008. Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2007 – 2008. Opetushallitus 2009.

Lahikainen, Anja Riitta; Punamäki, Raija-Leena & Tamminen, Tuula 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY.

Laki taiteen perusopetuksesta 21.8.1998/633. Finlex, Oikeusministeriö, Edita.

Myllyniemi, Sami. 2009. Taidekohtia – Nuorisobarometri 2009. Opetusministeriö. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Helsinki: Yliopistopaino.

Rantanen, Teemu & Toikko, Timo 2006. Käytäntötutkimuksesta kansalaislähtöiseen kehittämiseen. Janus (14) 4/2006, 403-410.

Salusjärvi, Aleksis 2012. Kolumni, Yleisradio, ykkösaamu. Viitattu 4.4.2012. http://yle.fi/radio1/asia/ykkosaamun_kolumni/aleksis_salusjarvi_kiva_ja_natti_syrjayttivat_klassisen_sivistyksen_34612.html

Siivonen, K., Kotilainen, S. & Suoninen, A. 2010. Iloa ja voimaa elämään – Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 44, Helsinki 2011. Viitattu 4.10.2011. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sivu.php?artikkeli_id=985

Sinisalo, Riina 2009. Taideopetus asiakkaan silmin. Tutkimus kahdeksan Espoon kaupungin tukeman taiteen perusopetusta antavan taideoppilaitoksen asiakastytyväisyydestä. Opinnäytetyö Humanistinen ammattikorkeakoulu 2009.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005. Opetushallitus 2005.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet. Opetushallituksen julkaisusarjat, toim. Alina Salonen. Opetussuunnitelmasarja 18/1993. Helsinki 1993: Painatuskeskus Oy.

Tuovila, Annu 2003. Mä soitan ihan omasta ilosta. Pitkittäinen tutkimus 7-13 – vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Studia Musica 18. Sibelius-Akatemia. Stakes 2003.

Opetushallitus 2011. Säädökset ja ohjeet. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet. Viitattu 10.10.2011.

http://www.oph.fi/koulutuksen_jarjestaminen/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/taiteen_perusopetus

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Tiedotteet 14-04-2012. Viitattu 14.2.2012.

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2012/04/hyol_gustafsson.html?lang=fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Taiteen perusopetus 2011. Viitattu 10.10.2011.

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yleissivistavae_koulutus/taiteen_perusopetus/?!ang=fi

LIITTEET

LIITE 1 Webropol-kyselyn saatekirje

Sähköpostin otsikko: Taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä –kysely

Saate:

Hei!

Teen Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyönä tutkimusta taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän olemuksesta taidekasvatuskentällä, haen siis käytännön työntekijöiden eli opettajien mielipiteitä ja tuntemuksia yleisestä oppimäärästä. Kyselyn kohderyhmänä ovat pääkaupunkiseudun taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten opettajat, taiteenalasta riippumatta.

Taidekasvatuskentällä on käyty keskustelua yleisen oppimäärän tarpeellisuudesta ja profiilista koko sen olemassaolon ajan, erityisesti vuodesta 2005 jolloin ensimmäiset yleisen ops-perusteet saatiin. Jotta seuraavalla ops-perusteiden uudistuskierroksella olisi todellisia mahdollisuuksia onnistua tarvitaan meidän kaikkien kokemuksia. Kokemukset ovat subjektiivisia, jokaisen omia, joita kukaan muu ei voi korvata ja siksi toivon että rohkeasti mietitte kysymyksiä ja vastaatte rehellisesti miltä tuntuu.

Kyselyyn vastataan anonyymisti mutta toivon voivani tavata osan teistä haastattelun merkeissä. Kysely on lyhyt ja vastaaminen kestää vain muutaman minuutin. Yhteystietonsa jättäneiden kesken arvotaan kaksi lahjakorttia (á 50 €) tavarataloon. Arvonta suoritetaan tammikuun viimeinen päivä ja voittajille ilmoitetaan henkilökohtaisesti samana päivänä.

Kaikille yhteystietonsa jättäneille lähetän myös linkin valmiiseen työhön touko-kesäkuun vaihteessa jolloin tutkimuksen tulokset ovat selvillä. Suurkiitos yhteistyöstä!

Linkki kyselyyn:

<https://www.webropolsurveys.com/S/9B6CB55BDAAB4D26.par>

Ystävällisin terveisin
Nilla Strandman-Buckbee
Mail: nilla@tauko.com
Tel. 0400794621

YHTEINEN SEUTU,
YHTEISET PALVELUT

Taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä

Tällä kyselyllä haetaan opettajien mielipiteitä käytännön työstä taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän parissa. Kysymyksiä on 22 kpl, vastaamiseen menee muutama minuutti.

TAUSTAKYSYMYKSET opettajasta. (Tähdellä merkityt ovat pakollisia.)

1. Syntymävuotesi?

2. Olen

- nainen
 mies

3. Taiteenala jota pääasiassa opetan *

- musiikki
 kuvataide
 tanssi
 kädentaidot
 teatteri/sirkus
 arkkitehtuuri
 audiovisuaalinen taide
 sanataide

4. Kunta jossa opetan *

- Helsinki
 Espoo
 Vantaa
 Kauniainen

5. Opetuskokemus vuosissa; olen opettanut laajaa oppimäärää a) x vuotta ja yleistä oppimäärää b) x vuotta. (Vastaa alla oleviin kenttiin.)

a) laaja oppimäärä b) yleinen oppimäärä

6. Opetan viikossa a) x tuntia laajan oppimäärän ja b) x tuntia yleisen oppimäärän mukaan. (Vastaa alla oleviin kenttiin.)

a) laaja oppimäärä

b) yleinen oppimäärä

7. Opetan

- vain yksilöopetusta
 vain ryhmäopetusta
 molempia

8. Opetusryhmäni koko on x - x oppilasta.

MIELIKUVAKYSYMYKSET koskevat opettajan tuntemuksia ja tunnelmia yleisen oppimäärän oppitunneilla.
VALITSE ÄÄRIPÄIDEN VÄLILTÄ SOPIVA KOHTA.

9. Oppilaani harjoittelevat/harrastavat kotona

	1	2	3	4	5	
paljon	☐	☐	☐	☐	☐	eivät ollenkaan

10. Oppilaani ottavat yhteyttä minuun viikottaisten tapaamisten välissä (puhelimitse, sähköpostitse, facebook)

	1	2	3	4	5	
usein	☐	☐	☐	☐	☐	harvoin

11. Oppilaani juttelevat tunnilla keskenään

	1	2	3	4	5	
paljon	☐	☐	☐	☐	☐	eivät ollenkaan

12. Oppilaani ovat läsnä oppitunneilla

	1	2	3	4	5	
lähes joka tunti	☐	☐	☐	☐	☐	harvakseltaan

13. Oppilaani etenevät tasolta toiselle taidossa

	1	2	3	4	5	
hyvin	☐	☐	☐	☐	☐	huonosti

14. Oppilaani etenevät tasolta toiselle tiedon suhteen

	1	2	3	4	5	
hyvin	☐	☐	☐	☐	☐	huonosti

15. Yleinen oppimäärä on mielestäni

	1	2	3	4	5	
Kevyttä opettaa	☐	☐	☐	☐	☐	Raskasta opettaa
Sosialisoiva oppilaalle	☐	☐	☐	☐	☐	Yksilöllinen oppilaalle
Iloinen olemukseltaan	☐	☐	☐	☐	☐	Vakava olemukseltaan
Tarpeellinen taidekasvatukselle	☐	☐	☐	☐	☐	Tarpeeton taidekasvatukselle
Merkityksellinen oppilaalle	☐	☐	☐	☐	☐	Merkityksetön oppilaalle

16. Muita ajatuksia yleisestä oppimäärästä:**Kysymykset OPETUSSUUNNITELMASTA****17. Tunnen Opetushallituksen antamat yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet**

- hyvin
- kohtalaisesti
- en ollenkaan

18. Tunnen oman oppilaitoksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman

- hyvin
- kohtalaisesti
- en ollenkaan

19. Opetussuunnitelma vaikuttaa opetukseni suunnitteluun

- paljon
- jonkin verran
- ei juurikaan

20. Mielestäni laajan ja yleisen oppimäärän opettamisessa on eroa

- paljon
- jonkin verran
- ei juurikaan

21. Opetatko oppiainetta vai oppilasta?**22. Mitä mieltä olet seuraavasta tulevaisuus-skenaariosta: kaikki oppilaat opiskelevat ensin yleisen oppimäärän mukaan ja tästä joukosta valikoituvat ne jotka ko. taiteenalaa haluavat syventävästi opiskella eli siirtyvät laajan oppimäärän piiriin.**

- Kuulostaa hyvältä
- Se voisi olla yksi mahdollisuus
- En pidä sitä hyvänä ajatuksena

23. Muita ajatuksia tulevaisuuden taiteen perusopetuksesta:**LOPUKSI**

24. Haluaisin tutkimustani varten haastatella opettajia taiteen perusopetuksen opettamisesta; jos saan ottaa yhteyttä Sinuun haastattelun merkeissä kirjoita ystävällisesti nimesi, taiteenalasi, sähköpostiosoitteesi ja puhelinnumerosi alla olevaan kenttään. Haastattelu tapahtuu omassa oppilaitoksessasi etukäteen sovitusti kahden seuraavan kuukauden aikana. Kiitos mielenkiinnostasi ja ajastasi!

Lähetä

LIITE 3 Webropol-kyselyn muistutuskirje

Hei!

Lähetin teille muutama viikko sitten pyynnön vastata kyselyyni joka koskee Humanistiseen ammattikorkeakouluun opinnäytetyönä tekemääni tutkimusta taiteen perusopetuksen yleisestä oppimäärästä. Vastauksia on tullut, kiitos niistä, mutta kaipaan niitä vielä lisää.

Jotta tutkimuksen tulokset olisivat relevantteja myös viranomaisten silmissä, pyydän nöyrästi teitä jotka eivät vielä ole vastanneet tekemään sen 31.1.2012 mennessä jolloin myös lahjakorttien arvonta yhteystietonsa jättäneiden kesken suoritetaan. Kyselyyn vastaaminen vie vain muutaman minuutin.

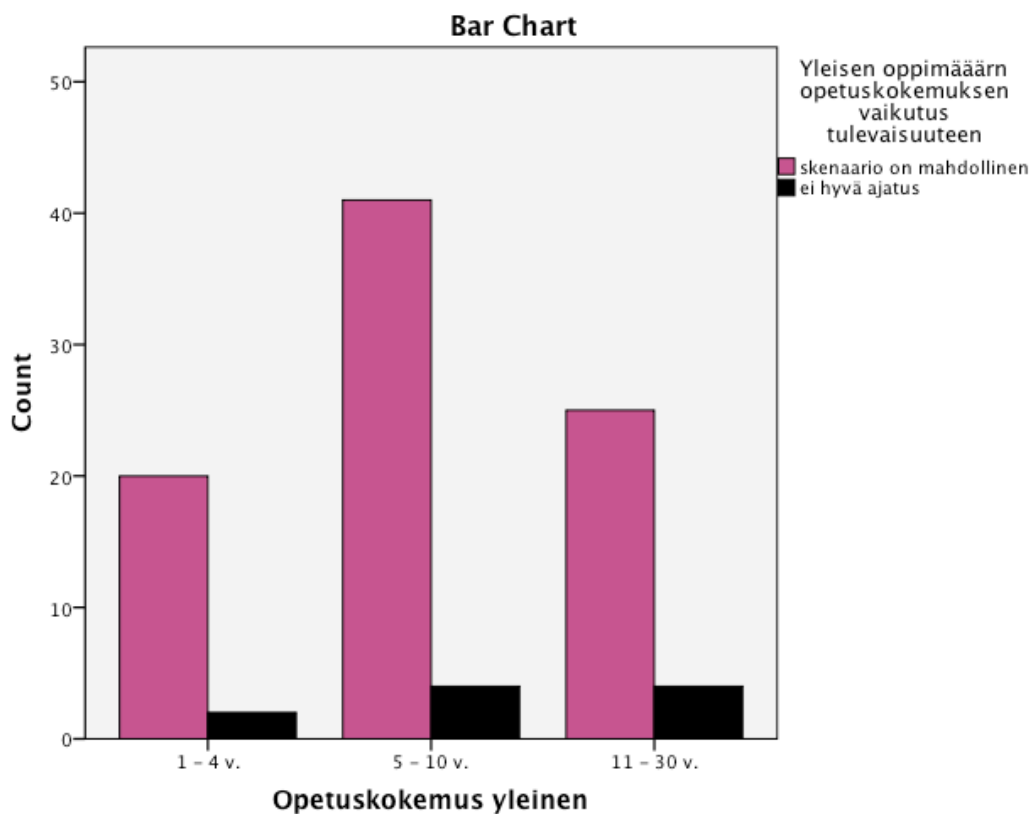
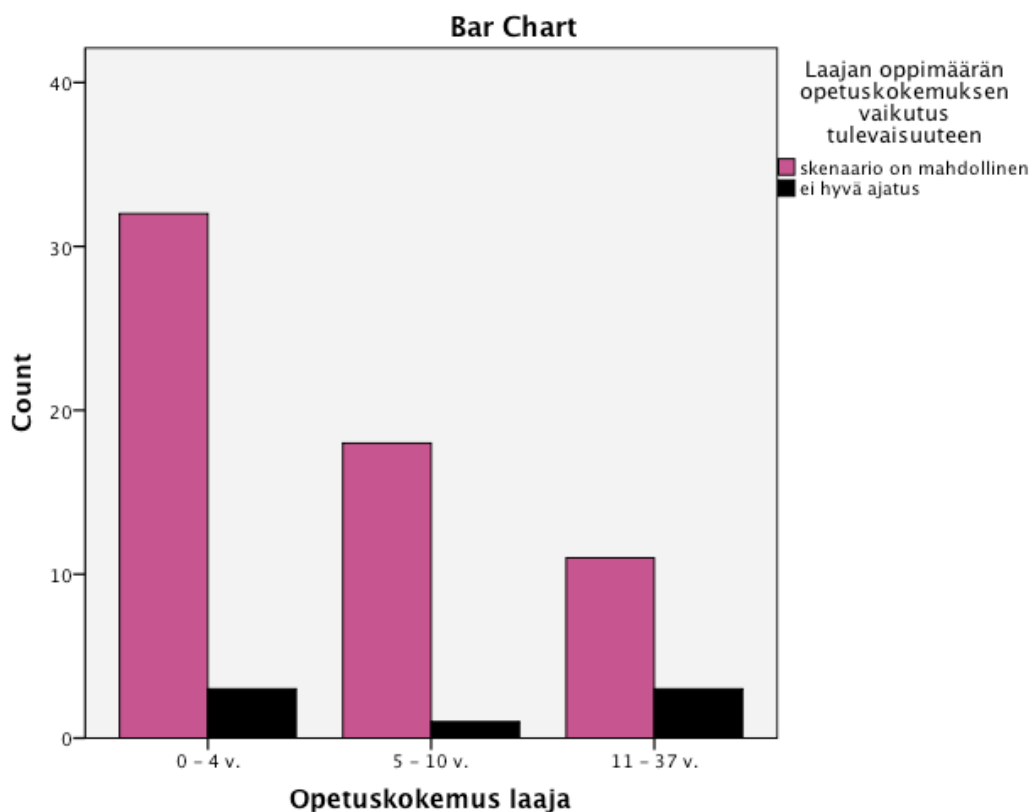
Kiitän teitä jotka jo olette vastanneet, tämä muistutus ei koske teitä!

Linkki kyselyyn:

<https://www.webpolsurveys.com/S/9B6CB55BDAAB4D26.par>

Ystävällisin terveisin
Nilla Strandman-Buckbee
Mail: nilla@tauko.com
Tel. 0400794621

LIITE 4 Laajan ja yleisen oppimäärän opetuskokemuksen vaikutus tulevaisuus-skenaarion mahdollisena pitämiseen.

LIITE 5 Teemahaastattelun teemat ja kysymykset.

Teemahaastattelun teemat ja kysymykset

kevät 2012

Teema 1. Oma tpo-historia

- a. kyselystä näen opetusvuodet ja nykyisen tuntimäärän mutta
- b. oletko opettanut yleistä oppimäärää ennen vuotta 2005 ja jos niin miten se on ollut yleistä eikä laajaa? (Kun ops-perusteuta ei ole ollut yleiselle ennen vuotta 2005)
 - i. jos niin oletko muuttanut opettamistapaasi vuoden 2005 jälkeen?
- c. oletko opettanut eri oppimääriä vuorotellen vai rinnakkain?
- d. opetatko ryhmiä omasta tahdosta vai työnantajan pyynnöstä?
- e. mikä on haasteellista/vaikeinta ja helpointa yleisen oppimäärän opettamisessa?

Teema 2. Hyvinvointi taiteen perusopetuksessa

- a. kyselystä näen tunnilla tapahtuvaa mutta
- b. käytätkö opetuksessa apukeinoina leikkejä, liikuntaa tms. jota ei voi tehdä kahdestaan oppilaan kanssa?
- c. koetko että oppilaat saavat jotain muuta tunnilla kuin tpo-opetuksen? Jos niin mitä?
- d. kuinka helposti ja millä keinoilla syntyy me-henki (sekä ryhmän että oppilaitoksen suhteen?) Hahmottuuko se/miten se näkyy?
- e. tiedätkö kuinka monta harrastusta kullakin oppilaallasi on?
- f. voitko itse hyvin opettaessasi ryhmiä/yleistä oppimäärää? Väliytyykö se oppilaille? Miten?

Teema 3. Opetussuunnitelmat

- a. kyselystä näen miten ne tunnetaan mutta
- b. kuinka tiheään/usein teet opetussuunnitelman/ryhmä?
- c. onko opettamisessa eroa yleisen ja laajan suhteen? Jos niin mitä?
- d. tunnetko/oletko käyttänyt Hopsia?
- e. hahmotatko yleisen oppimäärän 10 opintokokonaisuutta?
- f. tarvitaanko kahta oppimäärää? Jos niin mihin? Mikä on yleisen oppimäärän asema taidekasvatuksen kentässä?

- o *otasolta toiselle etenevä,*
- o *emotionaalinen, esteettinen ja eettinen kasvu,*
- o *elinikäinen taiteiden harrastaminen,*
- o *kansallisen kulttuurin eteenpäin välittäminen,*
- o *oppilaiden ajattelemisen taito ja luovuus,*
- o *eri kulttuurien ymmärtäminen,*
- o *ominan kasvu ja kehittyminen,*
- o *taiteen tekemisen ja kokemisen ilo,*
- o *yhteistyö*

LIITE 6 Kyselylomake vanhemmille.

Kevät 2012

Kartoitus vanhempien mielipiteistä lastensa harrastusten suhteen. (Kartoitus on osa tutkimusta joka koskee taiteen perusopetuksen yleistä oppimäärää pääkaupunkiseudulla.)

1. Miksi valitsitte juuri tämän oppilaitoksen lapsenne harrastukselle? Numeroikaa tärkeysjärjestyksessä ne kohdat jotka vaikuttivat valintaan. (1 = tärkein, 2= seuraavaksi tärkein, jne.)

- Sijainnin takia (lähin vaihtoehto?) _____
- Hinnan takia (edullisin vaihtoehto?) _____
- Taiteenlajin takia (laji jota lapsi haluaa harrastaa löytyy vain tästä oppilaitoksesta?) _____
- Koska oppilaitos antaa taiteen perusopetusta.
- Koska lapsen kaverikin on tässä oppilaitoksessa.
- Koska tunnen opettajan tästä oppilaitoksesta.
- Oppilaitoksen hyvän maineen takia.
- Muu syy, mikä? _____

2. Alla on lueteltu erilaisia taidekasvatuksen järjestämistapoja, numeroikaa ne järjestykseen niin, että mielestänne arvostetuin tapa saa numeron 1, seuraavaksi arvostetuin 2, jne.

- Seurakuntien järjestämä kerhotoiminta.
- Peruskoulujen kouluajan jälkeen järjestämä kerhotoiminta.
- Taideoppilaitosten antama taiteen perusopetus; yleinen oppimäärä.
- Taideoppilaitosten antama taiteen perusopetus; laaja oppimäärä.
- Yksityisten henkilöiden tarjoama yksityisopetus.
- Kansalais- ja työväenopistojen antama opetus.
- Muu mikä? _____

3. Onko lapsen harrastuspaikan ylläpitäjyhteisöllä teille merkitystä? (rasti sopivaan ruutuun)

- ei lainkaan merkitystä
- jonkin verran merkitystä
- melko paljon merkitystä
- erittäin paljon merkitystä
- en osaa sanoa

Kevät 2012

4. Onko lapsen harrastuksen oppimäärällä/laajuudella teille merkitystä? (rasti sopivaan ruutuun)

- ei lainkaan merkitystä
 jonkin verran merkitystä
 melko paljon merkitystä
 erittäin paljon merkitystä
 en osaa sanoa

5. Muita ajatuksia lapsen harrastamisesta: _____

Suuri kiitos vastauksistanne, mukavaa kevään jatkoa!